

**2000**

## **ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

### **Κείμενο**

**Γιάννης Ρίτσος,  
Η Σονάτα του Σεληνόφωτος  
(απόσπασμα)**

[Ανοιξιάτικο βράδι. Μεγάλο δωμάτιο παλιού σπιτιού. Μια ηλικιωμένη γυναίκα, ντυμένη στα μαύρα, μιλάει σ' έναν νέο. Δεν έχουν ανάψει φως. Απ' τα δυο παράθυρα μπαίνει ένα αμείλικτο φεγγαρόφωτο. Ξέχασα να πω ότι η Γυναίκα με τα Μαύρα έχει εκδώσει δυο-τρεις ενδιαφέρουσες ποιητικές συλλογές θρησκευτικής πνοής. Λοιπόν, η Γυναίκα με τα Μαύρα μιλάει στον Νέο]:

1 Άφησε με νάρθω μαζί σου. Τι φεγγάρι απόψε!

Είναι καλό το φεγγάρι, - δε θα φαίνεται  
που άσπρισαν τα μαλλιά μου. Το φεγγάρι  
θα κάνει πάλι χρυσά τα μαλλιά μου.  
Δε θα καταλάβεις.

5 Άφησε με νάρθω μαζί σου.

Όταν έχει φεγγάρι μεγαλώνουν οι σκιές μες  
στο σπίτι,

αόρατα χέρια τραβούν τις κουρτίνες,  
ένα δάχτυλο αχνό γράφει στη σκόνη .του πιάνου  
λησμονημένα λόγια - δε θέλω να τ' ακούσω. Σώπα.

10 Άφησε με νάρθω μαζί σου

λίγο πιο κάτω, ως τη μάντρα του τουβλάδικου,  
ως εκεί που στρίβει ο δρόμος και φαίνεται

13 η πολιτεία τσιμεντένια κι αέρινη, ασβεστωμένη  
με φεγγαρόφωτο,

.....  
33 Το ξέρω πως καθένας μονάχος πορεύεται  
στον έρωτα,

μονάχος στη δόξα και στο θάνατο.

35 Το ξέρω. Το δοκίμασα. Δεν ωφελεί.

Άφησε με νάρθω μαζί σου.

37 Τούτο το σπίτι στοίχειωσε, με διώχνει -  
θέλω να πω έχει παλιώσει πολύ, τα καρφιά  
ξεκολλάνε,

τα κάδρα ρίχνονται σα να βουτάνε στο κενό,

40 οι σουβάδες πέφτουν αθόρυβα

όπως πέφτει το καπέλο του πεθαμένου απ'

την κρεμάστρα στο σκοτεινό διάδρομο

όπως πέφτει το μάλλινο τριμμένο γάντι της

σιωπής απ' τα γόνατα της

43 ή όπως πέφτει μια λουρίδα φεγγάρι στην

παλιά, ξεκοιλιασμένα πολυθρόνα.

---

215 Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Α, φεύγεις; Καληνύχτα. Όχι, δε θάρθω:  
Καληνύχτα.

Εγώ θα βγω σε λίγο. Ευχαριστώ. Γιατί,  
επιτέλους, πρέπει

να βγω απ' αυτό το τσακισμένο σπίτι.

219 Πρέπει να δω λιγάκι πολιτεία, - όχι, όχι  
το φεγγάρι -

την πολιτεία με τα ροζιασμένα χέρια της, την  
πολιτεία του μεροκάματου,

την πολιτεία που ορκίζεται στο ψωμί και  
στη γροθιά της

την πολιτεία που όλους μας αντέχει στη  
ράχη της

με τις μικρότητές μας. τις κακίες,

τις έχτρες μας,

με τις φιλοδοξίες, την άγνοιά μας και

τα γερατειά μας, -

225 ν' ακούσω τα μεγάλα βήματα της πολιτείας,

να μην ακούω πια τα βήματα σου

227 μήτε τα βήματα του θεού, μήτε και

τα δικά μου βήματα. Καληνύχτα.

(Το δωμάτιο σκοτεινιάζει. Φαίνεται πως κάποιο σύννεφο θάκρυψε το φεγγάρι. Μονομιάς, σαν κάποιο χέρι να δυνάμωσε το ραδιόφωνο του γειτονικού μπαρ, ακούστηκε μια πολύ γνωστή μουσική φράση. Και τότε κατάλαβα πως όλη τούτη τη σκηνή τη συνόδευε χαμηλόφωνα η «Σονάτα του Σελινόφωτος», μόνο το πρώτο μέρος. Ο Νέος θα κατηγοριζει τώρα μ' ένα ειρωνικό κ' ίσως συμπονετικό χαμόγελο στα καλογραμμένα χείλη του και μ' ένα συναίσθημα απελευθέρωσης. Όταν θα φτάσει ακριβώς στον Αη-Νικόλα, πριν κατέβει τη μαρμάρινη σκάλα, θα γελάσει, - ένα γέλιο δυνατό, ασυγκράτητο. Το γέλιο του δε θ' ακουστεί καθόλου ανάρμοστα κάτω απ' το φεγγάρι. Ίσως το μόνο ανάρμοστο νάναι το ότι δεν είναι καθόλου ανάρμοστο. Σε λίγο ο Νέος θα σωπάσει, θα σοβαρευτεί και θα πει: «Η παρακμή μιας εποχής». Έτσι, ολότελα ήσυχος πια, θα ξεκουμπώσει πάλι το πουκάμισο του και θα τραβήξει το δρόμο του. Όσο για τη γυναίκα με τα μαύρα, δεν ξέρω αν βγήκε τελικά απ' το σπίτι. Το φεγγαρόφωτο λάμπει ξανά. Και στις γωνιές του δωματίου οι σκιές σφίγγονται από μian αβάσταχτη μετάνοια, σχεδόν οργή, όχι τόσο για τη ζωή, όσο για την άχρηστη εξομολόγηση. Ακούτε; Το ραδιόφωνο συνεχίζει).

### **Ερώτηση 1η**

Η «Σονάτα του Σεληνόφωτος», όπως και οι περισσότερες συνθέσεις της *Τέταρτης Διάστασης*, έχει στοιχεία θεατρικού έργου. Να τα εντοπίσετε στο απόσπασμα που σας δίνεται και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.

(Μονάδες 15)

### **Ερώτηση 2η**

Πώς λειτουργεί το φεγγάρι σε σχέση με τη γυναίκα και το χώρο, εσωτερικό και εξωτερικό, στον πρόλογο, στις δύο πρώτες στροφές (στίχοι 1-9) και στον επίλογο;

(Μονάδες 20)

### **Ερώτηση 3η**

Ποιος είναι ο συμβολισμός των πραγμάτων στους στίχους 37-43 (τούτο το σπίτι ... πολυθρόνα) και με ποια εκφραστικά μέσα δίνεται

(Μονάδες 20)

### **Ερώτηση 4η**

Να σχολιάσετε τη στάση του Νέου στον επίλογο.

(Μονάδες 25)

### **Ερώτηση 5η**

Σε ποια χαρακτηριστικά της πολιτείας δίνει έμφαση ο Γ. Ρίτσος στους στίχους 219-227 του κειμένου και σε ποια ο Γ. Γεραλής στο ποίημα του «Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες» που ακολουθεί.

(Μονάδες 20)

### ***Γιώργος Γεραλής, Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες (απόσπασμα)***

Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες  
ωραίες το βράδυ,  
μέσα σε λάμπες πολύχρωμες  
κανένα φως,  
στο βουητό το αδιάκοπο  
ήχος κανένας,  
σε αναρίθμητα πρόσωπα  
μορφή καμιά.  
Ωραίες το βράδυ,  
με την απέραντη μοναξιά  
στο κινούμενο πλήθος,  
πόση ξεκούραση,  
μιλάς δε σ' ακούνε,  
γένεφες κι εκείνοι ονειρεύονται,  
το ποτάμι κυλά  
"καθρεφτίζοντας άστρα διαλυμένα,  
προσωπεία από τη μια

κι από την άλλην όχθη.

.....  
Χερίά που δέρνονται μεθυσμένα,  
μάτια ανεξερεύνητα, δεν τα προφταίνεις  
κι οι συναντήσεις συμπτωματικές και δίχως  
μιαν οποιαδήποτε συνέχεια, όπως  
οι γνωριμίες στις κλινικές.

**2001**

## **ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

### **Κείμενο**

#### **Γιώργος Ιωάννου, Το Γάλα (απόσπασμα)**

Γάλα έχω χρόνια να πιω. Μου λένε πως το απεχθάνονται κυρίως οι μπεκρήδες. Μισώ κατά βάθος τους μπεκρήδες και τα πιοτά. Πολλούς παρόμοιους τύπους είδα στη ζωή μου και τους σιχάθηκα. Είμαι εξαιρετικά ευαίσθητος σ' αυτό το θέμα.

Τον καιρό της μεγάλης πείνας το γάλα, μαζί με μερικά άλλα τρόφιμα, ήταν η μεγάλη ιδέα μου. Δεν ξέρω πώς έγινε και τώρα το έχω ξεχάσει, χωρίς όμως να πάψω να το σέβομαι ως κάτι το ιερό. Η λησμοσύνη μου αυτή δεν οφείλεται στα πιοτά. Παραχόρτασα ίσως και δόξα τω θεώ δεν έχω για πολλά χρόνια αρρωστήσει.

Τρεις ή μάλλον δυο φορές μας έδωσαν όλο κι όλο τότε γάλα με το δελτίο. Την τρίτη φορά πήγα αλλά ματαιώθηκε η διανομή. Πήγαίνα σ' ένα γαλατάδικο μακρινό, στην άλλη άκρη. Το μοίραζαν απόγευμα, έπρεπε όμως να πας να πιάσεις ουρά σχεδόν απ' το μεσημέρι. Θυμάμαι πολύ ζωηρά την τρίτη και τελευταία μετάβασή μου στο ελεεινό αυτό γαλατάδικο.

Έφτασα νωρίς εκεί και μπήκα αμέσως στην ουρά, που ήταν κιόλας μεγάλη. Το χτεσινό πάθημα πολλών είχε γίνει μάθημα σε όλους. Το στρίμωγμα εξαιτίας και του κρύου ολοένα μεγάλωνε. Ο γαλακτοπώλης όμως δε φαινόταν ν' ανοίξει το γαλατάδικο. Στο μεταξύ έγιναν κάνα δυο επεισόδια λόγω της στενής επαφής μας. Παρ' όλη την πείνα, όπως θα θυμούνται ελπίζω πολλοί, άνθιζε και λουλούδιζε τότε στις ουρές το κολλητήρι.

Κάποια στιγμή ο γαλακτοπώλης με το καρότσι του φάνηκε. Έρχονταν όμως πολύ γρήγορα και τα γκιούμια χοροπηδούσαν. Σαν έφταξε κοντά, μας φώναξε: «Χύθηκε το γάλα στο δρόμο». Κανείς δε διαμαρτυρήθηκε. Έλεγαν άλλωστε πως είναι ταγματασφαλίτης. Τη νύχτα γυρνούσε και σκότωνε. Διαλύσαμε περίλυποι την ουρά και πήραμε τους δρόμους. Ήταν φανερό πως είχε τελειώσει κι αυτή η υπόθεση. Ήμουν απαρηγόρητος.

Στο γυρισμό άλλαξα δρομολόγιο για να μην ξαναπεράσω από κάτι πεθαμένους που είχα δει πρωύτερα. Τους είχαν παρατήσει, ποιος ξέρει γιατί, εκεί που αρχίζει σήμερα η έκθεση κι ακριβώς στο σημείο, θαρρώ, όπου τώρα υψώνεται το τεράστιο μοντέρνο γλυπτό που εκφράζει, καθώς λένε οι ειδικοί, την αιώνια ορμή του ανθρώπου για πρόοδο και ανάταση. Ήταν ένα μεγάλο ορθογώνιο κασόνι και τους είχαν μέσα πρόσωπο με πρόσωπο.

Επιστρέφοντας αργά από άλλους δρόμους γρήγορα ξεχάστηκα κι άρχισα, όπως συνήθως, να ονειρεύομαι φαγητά. Τα φαγητά που τρώγαμε τότε ήταν κάτι απίστευτα πράγματα. Όλα έμοιαζαν με κάτι το προπολεμικό, μα κανένα δεν ήταν ακριβώς το ίδιο. Θαρρείς και το παν ήταν να διατηρηθεί η ονομασία. Για το *κατσαμάκι* όμως ονομασία ευγενική δε βρέθηκε. Θα 'ξιζε να γραφτεί μια μελέτη για τα φαγητά της κατοχής. Δεν αποκλείεται μερικά να γίνουν και της μόδας, όλα να τα περιμένεις. Τα πιο πολλά είχαν για βάση τους το καλαμπόκι. Είναι μυστήριο πράγμα από που ξεφύτρωσε ξαφνικά τόσο πολύ καλαμπόκι. Ακόμη και στις εκκλησίες αντίδωρο καλαμποκίσιο μοιράζανε. Όλοι έσπευδαν να πάρουν.

Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι, θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση. Σε μια μεγάλη απεργία προπολεμική, εκεί όπου είχαν πέσει απεργοί, πάνω στα ξερά αίματα, οι φίλοι τους και σύντροφοί τους είχαν βάλει από μια τραγιάσκα κι

ένα κουλούρι. Σχεδόν αμέσως, βέβαια, εξαφανίστηκαν αγρίως όλα αυτά. Πολλοί άνθρωποι έχουν πεθάνει στους δρόμους αυτής της πόλης.

Νομίζω πως με έχουν σώσει τα όνειρα, τα οράματά μου μάλλον. Τότε με είχε πιάσει μεγάλη μανία με το γάλα και το κακάο. Φανταζόμουν καζάνια ολόκληρα με γάλα και κακάο να τ' ανακατεύω με μια τεράστια ξύλινη χοντρή κουτάλα και να με τυλίγει η θεσπέσια εκείνη ευωδιά. Έριχνα, βέβαια, μέσα και άφθονη ζάχαρη, γνήσια, όχι ζαχαρίνη, που τόση ζημιά έκανε στην ερωτική ικανότητα πολλών. Ανεβοκατέβαζα συνεχώς τις δόσεις ώσπου στο τέλος μπουχτιζα, βαρυστομάχιαζα σχεδόν, απ' τα τόσο βαριά πράγματα που έτρωγα με το νου μου. Ο διεθνής ερυθρός σταυρός, ευτυχώς, μας μοίρασε μερικές φορές απ' όλα αυτά τα πράγματα. Τι έγιναν άραγε όλοι εκείνοι οι σεμνοί ξένοι που με τόση κρυφή συγκίνηση κοίταζαν εμάς τα παιδιά όταν πηγαίναμε να πάρουμε τα είδη; Πολλές φορές τους πρόσεξα να μου ζυγιάζουν πολύ παραπάνω κάνοντας μάλιστα και τον αυστηρό. Όλοι τους έχουν λησμονήσει. Αν σκότωναν ανθρώπους, θα ήταν σήμερα πασίγνωστοι, ίσως και δοξασμένοι. Αλλά τι να μας κάνουν τα τρόφιμα του ερυθρού σταυρού; Η τροφή ήταν μια καθημερινή υπόθεση που μόνο μια γεμάτη αγορά μπορούσε να τη λύσει. Γι' αυτό κι εγώ είχα καταφύγει στη φαντασία. Χρόνια και χρόνια, κι όχι μονάχα στην κατοχή, τέτοια ήταν τα νεανικά μου όνειρα. Όλο για φαγιά, για ψωμιά, για ρούχα και παπούτσια. Δε μου έμενε δυστυχώς καιρός ούτε ικμάδα για πράγματα υψιπετή και λεπτεπίλεπτα. Αργά το διαπιστώνω, τι κρίμα! Ενώ κάτι συνομήλικόι μου από χωριά ή πλουσιόσπιτα είναι σήμερα μέχρι λιποθυμίας λεπταίσθητοι — και τι ντροπή! — ακόμα και μπλαζέδες...

### **Ερώτηση 1η**

Η μαρτυρία, το βίωμα, η εξομολόγηση τροφοδοτούν τα κείμενα του Ιωάννου. Αφού μελετήσετε το απόσπασμα, να γράψετε ένα ενδεικτικό χωρίο για κάθε περίπτωση.

Μονάδες 15

### **Ερώτηση 2η**

Στο απόσπασμα, που σας δίνεται, να εντοπίσετε τέσσερις διαφορετικές αφηγηματικές τεχνικές και να αναφέρετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

### **Ερώτηση 3η**

Η δομή του πεζογραφήματος του Γ. Ιωάννου θεωρείται στοιχειώδης σε αντίθεση με τους παλιότερους πεζογράφους. Να αναφέρετε τέσσερα στοιχεία του αποσπάσματος που τεκμηριώνουν τη θέση αυτή.

Μονάδες 20

### **Ερώτηση 4η**

«Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση».

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παραπάνω χωρίου σε μία έως δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

### **Ερώτηση 5η**

Πώς αντιμετωπίζεται η πείνα στο απόσπασμα του Γ. Ιωάννου και πώς στο απόσπασμα του Π. Γλέζου που ακολουθεί;

## Πέτρος Γλέζος, Το διακοσάρι (απόσπασμα)

Περνούσαμε τις φριχτές ημέρες της σκλαβιάς. Οι Γερμανοί και οι Ιταλοί είχαν ρημάξει την χώρα, είχαν ρουφήξει κάθε ικμάδα της. Το πλήθος πεινούσε, γύριζε απελπισμένο στους δρόμους σαν πεινασμένο σκυλί. Όλη την ημέρα μακάβρια ηχούσε η φωνή της πείνας σε όλη την πόλη.

Το διαμέρισμα που τώρα μέναμε ήταν ισόγειο, από τα παράθυρά του μπορούσαν να μας βλέπουν οι περαστικοί. Έτσι, φοβισμένα ματάκια μικρών παιδιών έσκυβαν και μας κοίταζαν, άπλωναν το χέρι προτείνοντας ένα δισκάκι για λίγο φαγητό, ένα ντενεκεδάκι για λίγο λαδάκι. Σχεδόν κάθε μεσημέρι η ίδια πονεμένη άγρια φωνή κάποιου μεγάλου ακουγόταν.

— Πεινάω, καλέ κυρίες μου, πεινάω!... Δομούτε, καλέ κυρίες μου, λίγο ψωμάκι. Δομούτε λίγο ψωμάκι...

Και φοβερό σπαραγμό αισθανθήκαμε κάποιο μεσημέρι, όταν ο αγαπητός μας νέος γιατρός ήρθε στο σπίτι μας, κρατώντας ένα μικρό φλιτζάνι, να ζητήσει δειλά δειλά λίγο λάδι.

— Η μητέρα πρήστηκε... Έπαθε αβιταμίνωση!...

Πεινούσαμε κι εμείς. Όμως κρατηθήκαμε με την βοήθεια του Θεού στη ζωή, εμείναμε σφιχτά ενωμένοι και στην πείνα και στο λίγο φαγάκι, που εξοικονομούσαμε. Έτσι μπορούσαμε να κάνουμε ακόμη κι ένα μικρό πιατάκι κόλλυβο στη μνήμη της μητέρας και να το πάμε κάτω στο Τρίτο Νεκροταφείο, το νεκροταφείο της Κοκκινιάς, όπου χιλιάδες οι φτωχοί κάτοικοι της πολιτείας και οι παρεπίδημοι κοιμούνται τον αιώνιον.

Λοιπόν, ένα πρωινό βγαίνοντας από το Νεκροταφείο είδαμε να φεύγει απ' αυτό ένας χλομός αδύνατος νέος, σέρνοντας παλιό κακοφτιαγμένο χειραμάξι. Κι όταν καλύτερα προσέξαμε, είδαμε με φρίκη μέσα στο χειραμάξι, διπλωμένη σχεδόν στα δυο, μεσόκοπη γυναίκα πεθαμένη. Ήταν ένας σκελετός, τα αραιά άσπρα μαλλιά της χύνονταν έξω από το χειραμάξι και τα λυμένα χέρια της κρεμασμένα κι αυτά έξω χτυπούσαν στις μεταλλικές ρόδες του χειραμαξιού και μαύριζαν.

Τρομάξαμε. Ένας Γερμανός στρατιώτης φωτογράφιζε το θέαμα.

— Πού πηγαίνεις, παιδί μου, την νεκρή; ερωτήσαμε κατάπληκτοι.

— Φεύγω, απάντησε, δεν την δέχονται εδώ. Κατοικούσε, λέει, σε περιφέρεια, στον Αιγάλεω, που δεν δικαιούται να θάβει τους νεκρούς του εδώ!...

Μονάδες 20

**2002**

## **ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

### **Α΄ . ΚΕΙΜΕΝΟ**

#### **Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου (απόσπασμα)**

Από την κούραση πείνα δε νιώθαμε, μονάχα η δίψα μας έκοβε. Ξαπλωμένοι σαν άρρωστοι κάτω απ' τα πεύκα, μασούσαμε τα χλωρά πουσσια. Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτεινίασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε:

- Νερό! Νερό!

Μα κανένας δε μας άκουγε.

Μετά πέντε ώρες, ήρθε ένας ξανθός, καλοντυμένος χότζας, κι εμείς όλοι με μια φωνή τον παρακαλούσαμε:

- Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό!

Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε.

Κι έφυγε. (...)

Εφτά μέρες περάσαμε έτσι. Όσοι είχαν λεφτά πίνανε, μα όσοι δεν είχανε πίνανε το κάτουρό τους.

Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μός είπανε να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.

Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι με τα κάρα και τους πέταξαν μακριά, έξω απ' την πολιτεία...

Μέσα στο νοσοκομείο ήταν και μαγνησαλήδες αιχμάλωτοι που μας έλεγαν πως το συντριβάνι στην αυλή έχει νερό.

Εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε.

Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματοπλεγμα. Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε.

Και σ' εφτά μέρες απάνω έρχεται πάλι ο χότζας κι εμείς με φωνές τον παρακαλούσαμε.

-Σωπάτε, μας λέει, γιατί θα φύγω αν φωνάζετε. Ήρθα, να σας σώσουμε.

Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα με τη σειρά μός άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μός βγάλανε απ' το στόμα.

Το πρωί μας σήκωσαν. Κι όταν ετοιμαζόμαστε, μαζεύτηκαν απ' έξω οι ζεμπέκηδες, με ζουρνάδες και νταούλια, και βγαίνοντας μας χτυπούσαν με τα όπλα τους. Εκεί, ήρθε άλλος αξιωματικός. Μας παρέλαβε και ξεκινήσαμε.



Έξω απ' τη Μαγνησία, μακριά τρεις ώρες, ήταν ένα μεγάλο αμπέλι, τριγυρισμένο με φράχτη. Εκεί μας έκλεισε μέσα κι έβαλε σκοπούς να μας φυλάν ώσπου να ξημερώσει.

Εμείς σκορπίσαμε στα τρυγημένα κλήματα και τρώγαμε φύλλα με την κουραμάνα.

Κι άμα νύχτωσε, δυο έκαναν να φύγουν. Οι σκοποί τούς έπιασαν και μπροστά μας τους σκότωσαν. Το πρωί μας έλεγε ο λοχαγός:

-Άπιστα σκυλιά! Εγώ κοιτάζω να σας κάνω καλό κι εσείς μου φεύγετε;

Και διέταξε να μας σηκώσουν.

Ώρες βαδίζαμε. Και κει που κάναμε στάση, σ' ένα σταθμό, ήρθαν κάμποσοι τούρκοι πολίτες, κι είπαν του αξιωματικού να τους αφήσει να ψάξουν ανάμεσά μας κι άμα βρουν κάποιον που ζητούσαν, να τον πάρουν.

-Ναι, τους λέει, κοιτάχτε κι άμα τον βρείτε πάρτε τον.

-Άφεριμ, άφεριμ, είπαν και χώθηκαν στο σωρό μας. Τον βρήκαν. Ήταν Αρμένης, ο περβολάρης του σταθμού.

-Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε.

-Τι θέλετε από μένα; τους είπε. Μια ψυχή έχω να παραδώσω.

Και με το κεφάλι ψηλά, σα να 'θελε να τον δούμε όλοι, πέρασε ανάμεσά μας.

-Πάρτε τον! φώναξε ο λοχαγός.

Ο Αρμένης άμα άκουσε έτσι, ρίχτηκε απάνω σε κείνον που πρωτάπλωσε να τον πιάσει και με πάθος του δάγκωσε το λαρύγγι.

Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως· πρόφτασε μόνο κι είπε:

-Κάντε με ό,τι θέλετε, το αίμα μου το πήρα.

Αφήσαμε πίσω μας το ζεστό κουφάρι, που το κλοτσοκυλούσαν ακόμα, και τραβήξαμε για τον Κασαμπά. Εκεί ήταν όλα στάχτη. Σε μια μάντρα μας βάλανε. Από κει βλέπαμε να περνούν άλλους αιχμαλώτους, κι ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό.

## **B' . ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ**

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου"; (Μονάδες 7). Να δώσετε τέσσερα στοιχεία μέσα από το κείμενο με τα οποία να τεκμηριώνετε την άποψή σας (Μονάδες 8).

**Μονάδες 15**

2. Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα τα οποία συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου στο κείμενο του Στρατή Δούκα που σας έχει δοθεί; Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα την άποψή σας.

**Μονάδες 20**

3. Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και γιατί έχει επιλεγεί αυτό;

**Μονάδες 20**

4. "Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα μας άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα".

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε δύο παραγράφους.

**Μονάδες 25**

5. Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρατή Δούκα από την "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" με το απόσπασμα του Ηλία Βενέζη από το "Νούμερο 31328" ως προς τη δίψα. Να εντοπίσετε τέσσερα κοινά σημεία σχετικά με αυτό το θέμα και να τα σχολιάσετε.

**Μονάδες 20**

**Ηλίας Βενέζης, Το Νούμερο 31328**

# ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΤΑΞΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 2003

## ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

### Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

#### Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναισθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους<sup>ο</sup> και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν<sup>ο</sup> κ' εχόρεψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα<sup>ο</sup> Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά<sup>ο</sup> εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζάξω μες στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλης να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκιωσα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καυμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ως το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζη — ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου<sup>ο</sup> το ξεφασκιώσαμε, το ζεσάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο

στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκη, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαιναν ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσον ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

## **Β' . ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ**

1. Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; (Μονάδες 9) Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας (Μονάδες 6).

Μονάδες 15

2. Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού.

Μονάδες 20

3. «Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού.

Μονάδες 20

4. «— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;».

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

5. Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας.

Μονάδες 20

### **Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).**

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαιρείται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότεν, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γης, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχουνταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλον οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαινόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα

κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να κακαρίζουν σαν τις πέρδικες· κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, κατακυλούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γης.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει· κι εγώ σηκώθηκα ανταρεμένος. Δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει· έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω· μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος· μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή· τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε, για ποιον την είπε· αργότερα, σα μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκρατημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:

*Θαμάζουμαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες  
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τις χρυσές φτερούγες!*

Γύρισα πέρα τα μάτια, να μη βλέπω τον κύρη, να μη βλέπω τη μάνα, πήγα στο παραθύρι κι ακούμπησα το κούτελό μου στο τζάμι κι έβλεπα τη βροχή να πέφτει και να τρώει τα χώματα.

## ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

## Α΄. ΚΕΙΜΕΝΟ

Όδυσσέας Έλύτης (1911-1996)

## Μικρή Πράσινη Θάλασσα

- Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ  
 Πού θά 'θελα νά σέ υίοθετήσω  
 Νά σέ στείλω σχολεῖο στήν Ἰωνία  
 Νά μάθεις μανταρίνι καί ἄψινθο
- 5 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ  
 Στό πυργάκι τοῦ φάρου τό καταμεσήμερο  
 Νά γυρίσεις τόν ἥλιο καί ν' ἀκούσεις  
 Πῶς ἡ μοίρα ξεγίνεται καί πῶς  
 Ἀπό λόφο σέ λόφο συνεννοοῦνται
- 10 Ἀκόμα οἱ μακρινοί μας συγγενεῖς  
 Πού κρατοῦν τόν ἀέρα σάν ἀγάλματα  
 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ  
 Μέ τόν ἄσπρο γιακά καί τήν κορδέλα  
 Νά μπεῖς ἀπ' τό παράθυρο στή Σμύρνη
- 15 Νά μοῦ ἀντιγράψεις τίς ἀντιφεγγιές στήν ὄροφή  
 Ἀπό τά Κυριελέησον καί τά Δόξα Σοι  
 Καί μέ λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε  
 Κύμα τό κύμα νά γυρίσεις πίσω  
 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
- 20 Γιά νά σέ κοιμηθῶ παράνομα  
 Καί νά βρῶσκω βαθιά στήν ἀγκαλιά σου  
 Κομμάτια πέτρες τά λόγια τῶν Θεῶν  
 Κομμάτια πέτρες τ' ἀποσπάσματα τοῦ Ἡράκλειτου .

(Τό Φωτόδεντρο καί ἡ Δεκάτη Τετάρτη Ὁμορφιά, Ἴκαρος, 1971)

## Β΄. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Κάποια ἀπό τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδ. Έλύτη είναι: **η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις, η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση, η αναφορά στη θρησκεία, η σχέση με την ελληνική φύση, το μυστήριο του φωτός.**

Να γράψετε ένα (1) παράδειγμα μέσα ἀπό το ποίημα για καθένα ἀπό τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

2. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Οδ. Ελύτη στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα», να εντοπίσετε και να γράψετε τέσσερα (4) υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα και ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο για το καθένα από αυτά.

**Μονάδες 20**

3. «Τα χαρακτηριστικά που έχουν οι Κόρες είναι όμοια με του ποιητικού έργου του Ελύτη η ομορφιά, η δροσιά και η αθωότητα, που πηγάζουν από τη νιότη τους, ο έρωτας που δωρίζουν, οι θαυμάσιες — με τη σημασία του θαύματος — και μαγικές δυνάμεις που έχουν και που ασκούν ευεργετικά για όσους είναι έτοιμοι να τις δεχτούν, κυρίως για τον ποιητή». (Στέφανος Διαλησμάς, « Η Ποίηση και ο ποιητής στον Ελύτη », Π. Ε. Φ., Σεμινάριο 23, *Οδυσσέας Ελύτης*, Αθήνα 1997, σελ. 83).

Να δείξετε τεκμηριωμένα με αναφορά στο ποίημα ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αντιπροσωπευτικά και για την **Κόρη / Ποίηση** στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα».

**Μονάδες 20**

4. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις ) το περιεχόμενο των στίχων 12-18 («Μικρή πράσινη θάλασσα ... νά γυρίσεις πίσω »).

**Μονάδες 25**

5. Να συγκρίνετε τη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το παρακάτω απόσπασμα από την «Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν» του Γ. Ρίτσου ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζοντας τα κοινά τους στοιχεία.

**Μονάδες 20**

**Γιάννης Ρίτσος, «Ἡ Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν» (απόσπασμα).**

## ΧΙ

«Κυρά, Κυρά, θαλασσινή καὶ στεριανὴ μὲ τὰ λουλουδιασμένα  
μάγουλα  
σφίγγοντας μὲς στὸ μπουῆστο σου τὴν κάψα τοῦ Ἄλωναρη  
πότε κρατώντας στὴν ποδιά σου ἓνα καράβι - μικροκάραβο  
πότε σὰν Παναγιὰ Αἰγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ἓνα δίχτυ  
νὰ κουβαλᾶς τὸ σούρπωμα στὴν κεφαλὴ σου τὸ πανέρι μὲ τὰ  
ψάρια  
πότε ντυμένη μ' ἀμπελόφυλλα, κυνηγημένη ἀπ' τοῦ ἥλιου  
τὶς χρυσόμυγες πάνου στ' ἁλώνια  
ἀνάβοντας τὸ φίλημα στὰ λουλουδάκια τῆς μηλιάς  
μπατσιζοντας τὶς λυγαριὲς μὲ τὸν ἀγέρα τῆς τρεχάλας σου.  
Μηλί — βᾶϊ - βᾶϊ — μηλί - μηλίτσα τῆς ἀνηφοριᾶς  
πῶς σοῦ τριανταφυλλίσανε τὰ μῆλα τῆς ἀγάπης;»

(Γιάννης Ρίτσος, «Ἡ Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν», εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1979)

2005

## ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Κωνσταντίνος Καβάφης

### Ὁ Δαρεῖος

Ὁ ποιητής Φερνάξης τό σπουδαῖον μέρος  
τοῦ ἐπικοῦ ποιήματός του κάμνει.  
Τό πῶς τήν βασιλεία τῶν Περσῶν  
παρέλαβε ὁ Δαρεῖος Ὑστάσπου. (Ἄπό αὐτόν  
5 κατάγεται ὁ ἔνδοξός μας βασιλεύς,  
ὁ Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Εὐπάτωρ). Ἄλλ' ἐδῶ  
χρειάζεται φιλοσοφία· πρέπει ν' ἀναλύσει  
τά αἰσθήματα πού θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος·  
ἴσως ὑπεροψίαν καί μέθην· ὄχι ὅμως - μάλλον  
10 σάν κατανόησι τῆς ματαιότητος τῶν μεγαλείων.  
Βαθέως σκέπτεται τό πρᾶγμα ὁ ποιητής.  
Ἄλλά τόν διακόπτει ὁ ὑπηρέτης του πού μπαίνει  
τρέχοντας, καί τήν βαρυσήμαντην εἶδησι ἀγγέλλει.  
Ἄρχισε ὁ πόλεμος μέ τούς Ρωμαίους.  
15 Τό πλεῖστον τοῦ στρατοῦ μας πέρασε τά σύνορα.

<sup>1</sup>  
Ὁ ποιητής μένει ἐνεός . Τί συμφορά!  
Ποῦ τώρα ὁ ἔνδοξός μας βασιλεύς,  
ὁ Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Εὐπάτωρ,  
μ' ἑλληνικά ποιήματα ν' ἀσχοληθεῖ.  
20 Μέσα σέ πόλεμο - φαντάσου, ἑλληνικά ποιήματα.

Ἄδημονεῖ ὁ Φερνάξης. Ἄτυχία!  
Ἐκεῖ πού τό εἶχε θετικό μέ τόν «Δαρεῖο»  
ν' ἀναδειχθεῖ, καί τούς ἐπικριτάς του,  
τούς φθονερούς, τελειωτικά ν' ἀποστομώσει.  
25 Τί ἀναβολή, τί ἀναβολή στά σχέδιά του.

Καί νά 'ταν μόνο ἀναβολή, πάλι καλά.  
Ἄλλά νά δοῦμε ἄν ἔχουμε κι ἀσφάλεια  
στήν Ἄμισό. Δέν εἶναι πολιτεία ἐκτάκτως ὀχυρή.  
Εἶναι φρικτότατοι ἐχθροί οἱ Ρωμαῖοι.  
30 Μποροῦμε νά τά βγάλουμε μ' αὐτούς,  
οἱ Καππαδόκες; Γένεται ποτέ;  
Εἶναι νά μετρηθοῦμε τώρα μέ τές λεγεῶνες;  
Θεοί μεγάλοι, τῆς Ἀσίας προστάται, βοηθήστε μας. -



Όμως μέσ σ' ὄλη του τήν ταραχή καί τό κακό,  
ἐπίμονα κ' ἡ ποιητική ἰδέα πάει κ' ἔρχεται -  
τό πιθανότερο εἶναι, βέβαια, ὑπεροψίαν καί μέθην·  
ὑπεροψίαν καί μέθην θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος.

(1920)

1. ἐνεός: εμβρόντητος, κατάπληκτος

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** «[...] “Εγώ εἶμαι”, ἔλεγε στά τελευταῖα τῆς ζωῆς του Καβάφης, “ποιητής ιστορικός· ποτέ μου δέν θά μπορούσα νά γράψω μυθιστόρημα ἢ θέατρον· ἀλλά αἰσθάνομαι μέσα μου 125 φωνές νά μέ λέγουν ὅτι θά μπορούσα νά γράψω ἱστορίαν”. Τί λογιῆς ἱστορία; Θά μᾶς τό δείξει ἡ ἀνάγνωση τοῦ “Δαρείου”». [Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Υπεροψία καί μέθη. (Ο ποιητής καί Ἱστορία)», Δεκαοχτώ κείμενα, Αθήνα: Κέδρος 1970].  
Να δώσετε πέντε παραδείγματα ἀπό το κείμενο με τα ὁποῖα να δικαιολογεῖται ἡ πιο πάνω ἀποψη.
- Μονάδες 15**
- B1.** Εξετάζοντας τήν ποιητική γραφή του Κ. Π. Καβάφη στο ποίημα «Ὁ Δαρεῖος», να εντοπίσετε τέσσερα χαρακτηριστικά στοιχεία «καβαφικῆς ειρωνείας», δίνοντας τα σχετικά παραδείγματα καί σχολιάζοντάς τα.
- Μονάδες 20**
- B2.** «Στήν ποιητική τοῦ Καβάφη τίποτα δέν εἶναι τυχαῖο· τά ποιήματά του τά προσέχει καί τά λεπτοურγεῖ ὡς τήν τελευταία λεπτομέρεια. Ἡ στίξη, οἱ περίοδοι, οἱ παύσεις, ὅλα εἶναι ὑπολογισμένα, ὅλα ὑπηρετοῦν τήν “τέχνη τῆς ποιήσεως”». [Λίνου Πολίτη, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, Αθήνα: ΜΙΕΤ 1980].  
Να εντοπίσετε στους στ. 21-33 τα στοιχεία που δικαιολογοῦν τήν παραπάνω ἀποψη του Λ. Πολίτη καί να σχολιάσετε συνοπτικά τή λειτουργία τους.
- Μονάδες 20**
- Γ.** Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στ. 34-37 (“Όμως μέσ ... θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος”).
- Μονάδες 25**
- Δ.** Το ἀκόλουθο κείμενο εἶναι ἕνα ποίημα για τήν ποίηση· τι μας ἀποκαλύπτει σε αυτό ο Ἄρης Δικταῖος για το ρόλο τῆς τέχνης του;
- Μονάδες 20**

## Ἡ Ποίηση

Μά ἐσύ, Ποίηση,

πού ἔντυνες μιά φορά τή γυμνή μέθη μας,  
ὅταν κρυώναμε καί δέν εἶχαμε ροῦχο νά ντυθοῦμε,  
ὅταν ὀνειρευόμαστε, γιατί δέν ὑπῆρχε ἄλλη ζωὴ νά ζήσουμε,  
δέ θά ὑπάρξουν πιά σύννεφα γιά νά ταξιδέψουμε τή ρέμβη μας;  
δέ θά ὑπάρξουν πιά σώματα γιά νά ταξιδέψουμε τόν ἔρωτά μας;

Μά ἐσύ, Ποίηση,

πού δέ μπορεῖς νά κλειστεῖς μέσα σέ σχήματα,  
μά ἐσύ, Ποίηση,

πού δέ μποροῦμε νά σ' ἀγγίξουμε μέ τό λόγο,  
ἐσύ,

τό στερνό ἴχνος τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσά μας,  
σῶσε τήν τελευταία ὥρα τούτη τοῦ ἀνθρώπου,  
τήν πιό στυγνή καί τήν πιό ἀπεγνωσμένη,  
πού ὁ Θάνατος,

πού ἡ Μοναξιά,

πού ἡ Σιωπή,

τόν καρτεροῦν σέ μιά στιγμή μελλούμενη.

Ἄρης Δικταῖος, Ποιήματα 1935-1953, Αθήνα 1954.

## ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

## Ὅνειρο στό κῦμα (απόσπασμα)

«[...] Δέν ἠξεύρω ἄν ἡ κόρη λουομένη εἰς τήν θάλασσαν ἤκουσε τήν φωνήν τῆς γίδας μου. Ἀλλά καί ἄν τήν εἶχεν ἀκούσει, τί τό παράδοξον; Ποῖος φόβος ἦτον; Τό ν' ἀκούη τις φωνήν ζώου ἐκεῖ πού κολυμβᾷ, ἀφοῦ δέν ἀπέχει εἰμή ὀλίγας ὀργυιάς ἀπό τήν ξηράν, δέν εἶναι τίποτε ἔκτακτον.

Ἄλλ' ὅμως, ἡ στιγμή ἐκείνη, πού εἶχα πατήσει εἰς τήν κορυφήν τοῦ βράχου, ἤρκεσεν. Ἡ νεαρά κόρη, εἴτε ἤκουσεν εἴτε ὄχι τήν φωνήν τῆς κασίκας —μᾶλλον φαίνεται ὅτι τήν ἤκουσε, διότι ἔστρεψε τήν κεφαλὴν πρὸς τό μέρος τῆς ξηρᾶς...— εἶδε τόν μαῦρον ἴσκιον μου, τόν διακαμόν<sup>1</sup> μου, ἐπάνω εἰς τόν βράχον, ἀνάμεσα εἰς τούς θάμνους, καί ἀφῆκε μισοπνιγμένην κραυγήν φόβου...

Τότε μέ κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη ἀπερίγραπτος. Τά γόνατά μου ἐκάμφθησαν. Ὑξαλλος ἐκ τρόμου, ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω φωνήν, κ' ἔκραξα:

—Μή φοβᾶσαι!... δέν εἶναι τίποτε... δέν σοῦ θέλω κακόν!

Καί ἐσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος ἄν ἔπρεπε νά ριφθῶ εἰς τήν θάλασσαν, μᾶλλον, διά νά ἔλθω εἰς βοήθειαν τῆς κόρης, ἢ νά τρέξω καί νά φύγω... Ἦρκει ἡ φωνή μου νά τῆς ἔδιδε μεγαλύτερον θάρρος ἢ ὅσον ἡ παραμονή μου καί τό τρέξιμόν μου εἰς βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν ὄχι παράδοξον, καθότι ὅλοι οἱ αἰγιαλοί καί αἱ θάλασσαι ἐκεῖναι ἐσυχνάζοντο ἀπό τούς ἀλιεῖς, μία βάρκα ἐφάνη νά προβάλλη ἀντικρῦ, πρὸς τό ἀνατολικομεσημβρινόν μέρος, ἀπό τόν πέρα κάβον, τόν σχηματίζοντα τό δεξιόν οἶονεῖ κέρας τοῦ κολπίσκου. Ἐφάνη πλέουσα ἀργά, ἐρχομένη πρὸς τά ἐδῶ, μέ τὰς κώπας· πλήν ἡ ἐμφάνισίς της, ἀντί νά δώσῃ θάρρος εἰς τήν κόρην, ἐπέτεινε τόν τρόμον της.

Ἀφῆκε δευτέραν κραυγήν μεγαλυτέρας ἀγωνίας. Ἐν ἀκαρεῖ<sup>2</sup> τήν εἶδα νά γίνεται ἄφαντη εἰς τό κῦμα.

Δέν ἔπρεπε τότε νά διστάσω. Ἡ βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ὑπέρ τὰς εἴκοσιν ὀργυιάς, ἀπό τό μέρος ὅπου ἠγωνία ἡ κόρη, ἐγὼ ἀπεῖχα μόνον πέντε ἢ ἕξ

ὀργυιάς. Πάραυτα, ὅπως ἤμην, ἐρρίφθην εἰς τὴν θάλασσαν, πηδήσας μέ τὴν κεφαλὴν κάτω, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βράχου.

Τὸ βύθος τοῦ νεροῦ ἦτον ὑπὲρ τὰ δύο ἀναστήματα. Ἔφθασα σχεδὸν εἰς τὸν πυθμένα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀμμόστρωτος, ἐλεύθερος βράχων καὶ πετρῶν, καὶ δέν ἦτο φόβος νὰ κτυπήσω. Πάραυτα ἀνέδυν καὶ ἀνήλθον εἰς τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος.

Ἀπείχον τώρα ὀλιγότερον ἢ πέντε ὀργυιάς ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ πόντου, ὅπου ἐσχηματίζοντο δῖναι καὶ κύκλοι συστρεφόμενοι εἰς τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν ὡς μνήμα ὑγρόν καὶ ἀκαριαῖον διὰ τὴν ἀτυχῆ παιδίσκην· τὰ μόνα ἴχνη τὰ ὁποῖα ἀφήνει ποτέ εἰς τὴν θάλασσαν ἀγωνιῶν ἀνθρώπινον πλάσμα!... Μέ τρία στιβαρὰ πηδήματα καὶ πλευσίματα, ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, ἔφθασα πλησίον της...

Εἶδα τὸ εὐμορφον σῶμα νὰ παραδέρνη κάτω, πλησιέστερον εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου ἢ εἰς τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος, ἐγγύτερον τοῦ θανάτου ἢ τῆς ζωῆς· ἐβυθίσθην, ἤρπασα τὴν κόρην εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνήλθον.

Καθὼς τὴν εἶχα περιβάλει μέ τὸν ἀριστερόν βραχίονα, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἠσθάνθην ἀσθενῆ τὴν χλιαρὰν πνοὴν της εἰς τὴν παρεϊάν μου. Εἶχα φθάσει ἐγκαίρως, δόξα τῷ Θεῷ!... Ἐντούτοις δέν παρεῖχε σημεῖα ζωῆς ὀλοφάνερα... Τὴν ἐτίναξα μέ σφοδρόν κίνημα, αὐθορμήτως, διὰ νὰ δυνηθῆ ν' ἀναπνεύσῃ, τὴν ἔκαμα νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς πλάτης μου, καὶ ἔπλευσα, μέ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν καὶ μέ τοὺς πόδας, ἔπλευσα ἰσχυρῶς πρὸς τὴν ξηράν. Αἱ δυνάμεις μου ἐπολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ἦσθάνθην ὅτι προσεκολλᾶτο τὸ πλάσμα ἐπάνω μου· ἤθελε τὴν ζωὴν της· ὦ! ἅς ἔζη, καὶ ἅς ἦτον εὐτυχής. Κανεὶς ἰδιοτελής λογισμὸς δέν ὑπῆρχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸ πνεῦμά μου. Ἡ καρδιά μου ἦτο πλήρης αὐτοθυσίας καὶ ἀφιλοκερδεΐας. Ποτέ δέν θὰ ἐζήτην ἀμοιβήν!

Ἐπὶ πόσον ἀκόμη θὰ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖνο τὸ ἀβρόν, τὸ ἀπαλὸν σῶμα τῆς ἀγνῆς κόρης, τὸ ὁποῖον ἠσθάνθην ποτέ ἐπάνω μου ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ἄλλως ἀνωφελοῦς ζωῆς μου! Ἦτον ὄνειρον, πλάνη, γοητεία. Καὶ ὅποσον διέφερεν ἀπὸ ὅλας τὰς ἰδιοτελεῖς περιπτύξεις, ἀπὸ ὅλας τὰς λυκοφιλίας καὶ τοὺς κυνέρωτας<sup>3</sup> τοῦ κόσμου ἢ ἐκλεκτῆ, ἢ αἰθέριος ἐκείνη ἐπαφή! Δέν ἦτο βᾶρος ἐκεῖνο, τὸ φορτίον τὸ εὐάγκαλον<sup>4</sup>, ἀλλ' ἦτο ἀνακούφισις καὶ ἀναψυχή. Ποτέ δέν ἠσθάνθην τὸν ἑαυτὸν μου ἐλαφρότερον ἢ ἐφ' ὅσον ἐβάσταζον τὸ βᾶρος ἐκεῖνο... Ἦμην ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ μέ τὰς χεῖράς του πρὸς στιγμὴν ἓν ὄνειρον, τὸ ἴδιον ὄνειρόν του...

\*\*\*

Ἡ Μοσχούλα ἔζησε, δέν ἀπέθανε. Σπανίως τὴν εἶδα ἔκτοτε, καὶ δέν ἤξεύρω τί γίνεται τώρα, ὅποτε εἶναι ἀπλῆ θυγάτηρ τῆς Εὐας, ὅπως ὅλοι.

Ἄλλ' ἐγὼ ἐπλήρωσα τὰ λύτρα διὰ τὴν ζωὴν της. Ἡ ταλαίπωρος μικρὴ μου κατσίκα, τὴν ὁποῖαν εἶχα λησμονήσει πρὸς χάριν της, πράγματι «ἐσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακὰ εἰς τὸ σχοινίον, μέ τὸ ὁποῖον τὴν εἶχα δεμένην, καὶ ἐπνίγη!... Μετρίως ἐλυπήθην, καὶ τὴν ἕκαμα θυσίαν πρὸς χάριν της.

Κ' ἐγὼ ἔμαθα γράμματα, ἐξ εὐνοίας καὶ ἐλέους τῶν καλογῆρων, κ' ἔγινα δικηγόρος... Ἀφοῦ ἐπέρασα ἀπὸ δύο ἱερατικὰς σχολὰς, ἦτον ἐπόμενον!

Τάχα ἢ μοναδικὴ ἐκείνη περίστασις, ἢ ὄνειρώδης ἐκείνη ἀνάμνησις τῆς λουομένης κόρης, μ' ἔκαμε νὰ μὴ γίνω κληρικός; Φεῦ! ἀκριβῶς ἢ ἀνάμνησις ἐκείνη ἔπρεπε νὰ μέ κάμη νὰ γίνω μοναχός.

Ὅρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι «ἂν ἤθελαν νὰ μέ κάμουν καλόγερον, δέν ἔπρεπε νὰ μέ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι...». Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἦρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτός μέ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...

Καὶ τώρα, ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ κοντόν ἐκεῖνο σχοινίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχοινιάσθη κ' ἐπνίγη ἢ Μοσχούλα, ἢ κατσίκα μου, καὶ ἀναλογίζομαι τὸ ἄλλο σχοινίον τῆς παραβολῆς, μέ τὸ ὁποῖον εἶναι δεμένος ὁ σκύλος εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀφέντη του, διαπορῶ μέσα μου ἂν τὰ δύο δέν εἶχαν μεγάλην συγγένειαν, καὶ ἂν δέν ἦσαν ὡς «σχοίνισμα κληρονομίας»<sup>5</sup> δι' ἐμέ, ὅπως ἢ Γραφή λέγει.

ᾠ! ἄς ἦμην ἀκόμη βοσκός εἰς τὰ ὄρη!...»

(Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν)  
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

- 
1. Τον ἴσκιο, τὴν σιλουέτα, τὸ περίγραμμά της φευγαλέας μορφῆς.
  2. Ακαριαία, μονομιάς.
  3. Αγοραίους ἔρωτες.
  4. Εὐκόλα μεταφερόμενο στὴν ἀγκαλιά, εὐχάριστο στὸ ἀγκάλιασμα.
  5. Μερίδιο, κλήρος.

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

**A.** Ἐχει υποστηριχθεῖ ἡ ἀποψη ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι κατεξοχὴν «βιωματικός» συγγραφέας. Τεκμηριώστε τὴν θέσιν αὐτὴν με πέντε βιωματικὰ χαρακτηριστὰ ἀναφορὰς στὸ κείμενο ποὺ σας δόθηκε.

**Μονάδες 15**

**B1.** Νὰ ἐπισημάνετε καὶ νὰ σχολιάσετε τέσσερις ἀφηγηματικὰς τεχνικὰς ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας στὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα.

**Μονάδες 20**

**B2.** «[...] Ἡ βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ... εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνῆλθον». Να εξετάσετε τη λειτουργία της περιγραφῆς στο συγκεκριμένο χωρίο.

**Μονάδες 20**

**Γ.** «Ὁρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι “ἂν ἤθελαν νὰ μὲ κάμουν καλόγερον, δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι...”. Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς μὲ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...». Να σχολιάσετε το πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

**Μονάδες 25**

**Δ.** Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε ἀπὸ τὸ «Ὀνειρο στο κύμα» με τὸ παρακάτω ποίημα τοῦ Κλείτου Κύρου, «Ὀπτική ἀπάτη»:

**Μονάδες 20**

Κατατρύχονταν<sup>1</sup> ἀπὸ μιὰ μορφή γυναικας  
Τὴν ἐβλεπε στὸν ὕπνο τοῦ μ' υψωμένα  
Χέρια νὰ παραληρεῖ με θέρμη  
Τὴν ἐβλεπε κάθε πρωὶ νὰ γνέφει  
Στὸ ἀπέναντι παράθυρο νὰ χαμογελά  
Μ' ἀστραπὲς στὰ μάτια καὶ στὰ δόντια  
Μεσ στὸ μισοσκότεινο δωμάτιο  
Σύμβολο τῆς ἀυλῆς παντοτινὰ γυναικας  
Ἔτσι νόμιζε τουλάχιστο δὲν εἶχε διδαχθεῖ  
Τοὺς παράγοντες τῆς οφθαλμαπάτης.  
Ὅταν πια κατάλαβε εἶχε ξημερώσει  
Σὰ νὰ κύλησε μιὰ ἀτελείωτη νύχτα  
Κι ἦταν μόνος πάλι καὶ ξεφύλλιζε  
Παλιὲς πολὺ παλιὲς φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Ἀργυρίου (επιμ.), Ἡ ἐλληνικὴ ποίηση. Ἀνθολογία – Γραμματολογία, τόμος ΣΤ', [Ἀθήνα:] Ἐκδόσεις Σοκόλη [1985], σ. 288.)

---

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωρείτο.

2007

## ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

### ΚΕΙΜΕΝΟ

#### Γιάννης Ρίτσος, Η σονάτα του σεληνόφωτος (απόσπασμα)

[...]

- Κάποτε υπήρξε νέα κι αυτή, –όχι η φωτογραφία που κοιτάς με  
τόση δυσπιστία–
- 45 λέω για την πολυθρόνα, πολύ αναπαυτική, μπορούσες ώρες  
ολόκληρες να κάθεσαι  
και με κλεισμένα μάτια να ονειρεύεσαι ό,τι τύχει  
– μίαν αμμουδιά στρωτή, νοτισμένη, στιλβωμένη από φεγγάρι,  
πιο στιλβωμένη απ' τα παλιά λουστρίνια μου που κάθε μήνα τα  
δίνω στο στιλβωτήριο της γωνιάς,  
ή ένα πανί ψαρόβαρκας που χάνεται στο βάθος λικνισμένο απ'  
την ίδια του ανάσα,
- 50 τριγωνικό πανί σα μαντίλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δυο  
σα να μην είχε τίποτα να κλείσει ή να κρατήσει  
ή ν' ανεμίσει διάπλατο σε αποχαιρετισμό. Πάντα μου είχα μανία  
με τα μαντίλια,  
όχι για να κρατήσω τίποτα δεμένο,  
τίποτα σπόρους λουλουδιών ή χαμομήλι μαζεμένο στους αγρούς  
με το λιόγερμα
- 55 ή να το δέσω τέσσερις κόμπους σαν το σκουφί που φοράνε οι  
εργάτες στ' αντικρυνό γιατί  
ή να σκουπίζω τα μάτια μου, – διατήρησα καλή την όρασή μου·  
ποτέ μου δε φόρεσα γυαλιά. Μια απλή ιδιοτροπία τα μαντίλια.
- Τώρα τα διπλώνω στα τέσσερα, στα οχτώ, στα δεκάξη  
ν' απασχολώ τα δάχτυλά μου. Και τώρα θυμήθηκα
- 60 πως έτσι μετρούσα τη μουσική σαν πήγαινα στο Ωδείο  
με μπλε ποδιά κι άσπρο γιακά, με δυό ξανθές πλεξούδες  
–8, 16, 32, 64,–  
κρατημένα απ' το χέρι μιας μικρής φίλης μου ροδακινιάς όλο  
φως και ροζ λουλούδια,  
(συχώρεσέ μου αυτά τα λόγια – κακή συνήθεια) –32, 64,–  
κ' οι δικοί μου στήριζαν

65 μεγάλες ελπίδες στο μουσικό μου τάλαντο. Λοιπόν, σούλεγα για  
την πολυθρόνα –  
ξεκοιλιασμένη –φαίνονται οι σκουριασμένες σούστες, τα άχερα–  
έλεγα να την πάω δίπλα στο επιπλοποιείο,  
μα πού καιρός και λεφτά και διάθεση –τι να πρωτοδιορθώσεις;–  
έλεγα να ρίξω ένα σεντόνι πάνω της, – φοβήθηκα  
70 τ' άσπρο σεντόνι σε τέτοιο φεγγαρόφωτο. Εδώ κάθησαν  
άνθρωποι που ονειρεύτηκαν μεγάλα όνειρα, όπως κ' εσύ κι όπως  
κ' εγώ άλλωστε,  
και τώρα ξεκουράζονται κάτω απ' το χώμα δίχως να ενοχλούνται  
απ' τη βροχή ή το φεγγάρι.  
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Θα σταθούμε λιγάκι στην κορφή της μαρμάρινης σκάλας του Άη-  
Νικόλα,  
75 ύστερα εσύ θα κατηφορίσεις κ' εγώ θα γυρίσω πίσω  
έχοντας στ' αριστερό πλευρό μου τη ζέστα απ' το τυχαίο άγγιγμα  
του σακκακιού σου  
κι ακόμη μερικά τετράγωνα φώτα από μικρά συνοικιακά  
παράθυρα  
κι αυτή την πάλλευκη άχνα<sup>1</sup> απ' το φεγγάρι πούναι σα μια μεγάλη  
συνοδεία ασημένιων κύκνων –  
και δε φοβάμαι αυτή την έκφραση, γιατί εγώ  
80 πολλές ανοιξιάτικες νύχτες συνομίλησα άλλοτε με το Θεό που μου  
εμφανίστηκε  
ντυμένος την αχλύ<sup>2</sup> και τη δόξα ενός τέτοιου σεληνόφωτος,  
και πολλούς νέους, πιο ωραίους κι από σένα ακόμη, του  
εθυσίασα,  
έτσι λευκή κι απρόσιτη ν' ατμίζομαι<sup>3</sup> μες στη λευκή μου φλόγα,  
στη λευκότητα του σεληνόφωτος,  
πυρπολημένη απ' τ' αδηφάγα μάτια των αντρών κι απ' τη  
δισταχτικήν έκσταση των εφήβων,  
85 πολιορκημένη από εξαίσια, ηλιοκαμμένα σώματα,  
άλκιμα<sup>4</sup> μέλη γυμνασμένα στο κολύμπι, στο κουπί, στο στίβο,  
στο ποδόσφαιρο (που έκανα πως δεν τάβλεπα)

---

<sup>1</sup>άχνα: θολούρα

<sup>2</sup>αχλύ: ελαφρά ομίχλη

<sup>3</sup>ατμίζομαι: κατασκευασμένο ρήμα, ανάμεσα στο ατμίζω (= βγάζω ατμούς) και στο εξατμίζομαι

<sup>4</sup>άλκιμα: ρωμαλέα, δυνατά σωματικά



μέτωπα, χείλη και λαιμοί, γόνατα, δάχτυλα και μάτια,  
στέρνα και μπράτσα και μηροί (κι αλήθεια δεν τάβλεπτα)  
–ξέρεις, καμμιά φορά, θαυμάζοντας, ξεχνάς, ό,τι θαυμάζεις,  
σου φτάνει ο θαυμασμός σου,–  
90 θέ μου, τι μάτια πάναστρα<sup>1</sup>, κι ανυψωνόμουν σε μιαν αποθέωση  
αρνημένων άστρων  
γιατί, έτσι πολιορκημένη απ' έξω κι από μέσα,  
άλλος δρόμος δε μούμενε παρά μονάχα προς τα πάνω ή προς τα  
κάτω. – Όχι δε φτάνει.  
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Το ξέρω η ώρα πια είναι περασμένη. Άφησέ με,  
95 γιατί τόσα χρόνια, μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια,  
έμεινα μόνη,  
ανένδοτη, μόνη και πάναγνη,  
ακόμη στη συζυγική μου κλίνη πάναγνη και μόνη,  
γράφοντας ένδοξους στίχους στα γόνατα του Θεού,  
στίχους που, σε διαβεβαιώ, θα μείνουνε σα λαξευμένοι σε  
άμεμπτο μάρμαρο  
100 πέρα απ' τη ζωή μου και τη ζωή σου, πέρα πολύ. Δε φτάνει.  
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

[...]

---

<sup>1</sup>πάναστρα: όλο αστέρια ή φωτεινά σαν αστέρια

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Στη Σονάτα του σεληνόφωτος συναντάμε ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου, όπως ο διάχυτος λυρισμός, οι συχνές παρομοιώσεις, η άφθονη χρήση εικόνων, καθώς και η προβολή των ασήμαντων καθημερινών πραγμάτων. Να δώσετε μέσα από το συγκεκριμένο απόσπασμα δύο παραδείγματα για καθένα από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά.

**Μονάδες 15**

- B1.** Όπως αναφέρει η Χρύσα Προκοπάκη: «Ο Ρίτσος συνηθίζει να παρεμβάλλει μέσα στο ποίημα έναν λόγο για την ίδια την ποίηση [...]» (Νέα Εστία, τ. 130, τχ. 1547, Χριστούγεννα 1991, σελ. 151).

**α.** Με ποιους στίχους του αποσπάσματος επαληθεύεται η άποψη αυτή;

**Μονάδες 5**

**β.** Να σχολιάσετε τους στίχους αυτούς.

**Μονάδες 15**

- B2.** Βασισμένοι σε στοιχεία του αποσπάσματος να ανασυνθέσετε το παρελθόν της Γυναίκας, όπως αυτό αναδεικνύεται μέσα από την εξομολόγησή της προς τον νέο.

**Μονάδες 20**

- Γ.** «[...] **Λοιπόν, σούλεγα για την πολυθρόνα ... δίχως να ενοχλούνται απ' τη βροχή ή το φεγγάρι**» (στ. 65-72). Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των συγκεκριμένων στίχων με 130-150 λέξεις.

**Μονάδες 25**

- Δ. Να εντοπίσετε ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο μεταξύ του αποσπάσματος που σας δόθηκε από τη Σονάτα του σεληνόφωτος και του παρακάτω ποιήματος του Κ. Π. Καβάφη, «Ένας γέρος»:

**Μονάδες 20**

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος  
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος·  
με μίαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.

Και μες στων άθλιων γηρατειών την καταφρόνια  
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια  
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.

Ξέρει που γέρασε πολύ· το νοιώθει, το κυττάζει.  
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει  
σαν χθές. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.

Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα·  
και πως την εμπιστεύονταν πάντα –τι τρέλλα!–  
την ψεύτρα που έλεγε· «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»

Θυμάται ορμές που βάσταγε· και πόση  
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι  
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαίζει.

... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται  
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται  
στου καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.

(Κ. Π. Καβάφης, *Άπαντα ποιητικά*, ύψιλον/βιβλία, [Αθήνα 1990], σελ. 20.)

---

**2008**  
**ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

**ΚΕΙΜΕΝΟ**

**Κωνσταντίνος Καβάφης (1863-1933)**  
**Καισαρίων**

- Ἐν μέρει γιά νά ἐξακριβώσω μιά ἐποχή,  
ἐν μέρει καί τήν ὥρα νά περάσω,  
τήν νύχτα χθές πῆρα μιά συλλογή  
ἐπιγραφῶν τῶν Πτολεμαίων νά διαβάσω.
- 5 Οἱ ἄφθονοι ἔπαινοι κ' ἡ κολακεῖες  
εἰς ὅλους μοιάζουν. Ὅλοι εἶναι λαμπροί,  
ἐνδοξοί, κραταιοί, ἀγαθοεργοί·  
κάθ' ἐπιχείρησίν τινος σοφοτάτη.
- 10 Ἄν πεῖς γιά τές γυναικίκες τῆς γενιᾶς, κι αὐτές,  
ὄλες ἢ Βερενίκες κ' ἡ Κλεοπάτρεις θαυμαστές.
- Ἦταν κατόρθωσα τήν ἐποχή νά ἐξακριβώσω  
θ' ἄφωνα το βιβλίον ἄν μιά μνεῖα μικρή,  
κι ἀσήμαντη, τοῦ βασιλέως Καισαρίωνος  
δέν εἶλκυε τήν προσοχή μου ἀμέσως...
- 15 Ἄ, νά, ἦρθες σύ μέ τήν ἀόριστη  
γοητεία σου. Στήν ἱστορία λίγες  
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,  
κ' ἔτσι πιό ἐλεύθερα σ' ἔπλασα μέσ στόν νοῦ μου.  
Σ' ἔπλασα ὠραῖο κ' αἰσθηματικό.
- 20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει  
μιάν ὄνειρώδη συμπαθητική ἐμορφία.  
Καί τόσο πλήρως σέ φαντάσθηκα,  
πού χθές τήν νύχτα ἀργά, σάν ἔσβυνεν  
ἡ λάμπα μου --ἄφισα ἐπίτηδες νά σβύνει--
- 25 ἐθάρεψα πού μπῆκες μέσ στήν κάμαρά μου,  
μέ φάνηκε πού ἐμπρός μου στάθηκες ὡς θά ἦσουν  
μέσ στήν κατακτημένην Ἀλεξάνδρεια,  
χλωμός καί κουρασμένος, ἰδεώδης ἐν τῇ λύπῃ σου,  
ἐλπίζοντας ἀκόμη νά σέ σπλαχνισθοῦν
- 30 οἱ φαῦλοι -- πού ψιθύριζαν τό «Πολυκαισαρίη\*».  
(1918)

-----  
\*Πολυκαισαρίη· ἡ ὑπαρξη περισσοτέρων του ενός ηγεμόνων (Καισάρων).

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Ορισμένα γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι: η χρήση ιστορικών προσώπων ως συμβόλων, ο ρεαλισμός και οι λόγιοι γλωσσικοί τύποι. Να επισημάνετε τα γνωρίσματα αυτά στο συγκεκριμένο ποίημα (δύο παραδείγματα κατά περίπτωση).

**Μονάδες 15**

- B1.** Ο Κ. Θ. Δημαράς έχει παρατηρήσει ότι στο ποίημα αυτό ο Καβάφης «μας δίνει αναλυτικά την τεχνική της έμπνευσής του». Προσδιορίστε με αναφορές στο κείμενο πώς επαληθεύεται στον «Καισαρίωνα» η άποψη ότι ο Καβάφης αποκαλύπτει στον αναγνώστη του τη διαδικασία δημιουργίας ενός ποιήματος.

**Μονάδες 20**

- B2.** Να διακρίνετε τα δύο διαφορετικά υφολογικά επίπεδα του ποιήματος και να τα χαρακτηρίσετε τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.

**Μονάδες 20**

- Γ.** 15 «Ά, νά, ήρθες σύ μέ τήν άόριστη  
γοητεία σου. Στήν ιστορία λίγες  
γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα,  
κ' έτσι πιο έλεύθερα σ' έπλασα μέσ στον νοῦ μου.  
Σ' έπλασα ώραίο κ' αισθηματικό.  
20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει  
μιάν όνειρώδη συμπαθητική έμορφιά.

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων με 120-140 λέξεις.

**Μονάδες 25**

- Δ.** Το ακόλουθο ποίημα του Άθου Δημουλά με τίτλο «Καβάφης» είναι ένα ποίημα για την ποίηση. Ποιες οι αναφορές του στον καβαφικό «Καισαρίωνα»;

**Μονάδες 20**

### Καβάφης

Τη φαντασία την εντελώς αδέσμευτη  
δε συμπαθώ. Δεν έχει χάρες. Και είναι  
χρήσιμη για τα όνειρα μόνο.

Εγώ

την άλλη φαντασία αγαπώ, αυτή  
που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει  
και που στηρίζεται σε μνήμες του,  
σποραδικές και ασύνδετες, ζητώντας  
γύρω τους άρτιο ένα σύνολο να πλάσει  
με τάξη, προσοχή και μέτρο.  
Κι έτσι, προπάντων, που το χρώμα τους,  
το χρώμα αυτών των ερειπίων,  
των αβεβαίων γεγονότων το αίσθημα,  
μέσα στο έργο της ενισχυμένο  
να περάσει.

Αυτό το δύσκολο είναι  
που εκτιμώ. Αυτήν εγώ αγαπώ  
τη φαντασία, τη δεσμευόμενη,  
την οδηγούμενη φαντασία που,  
όλο συγκίνηση, πάντοτε γύρω  
από πολύτιμα εμπόδια έρπει.

Και

χρήσιμη είναι --τόσο-- για την τέχνη μου.

*Ελληνικά καβαφογενή ποιήματα, Επιλογή: Δημήτρης  
Δασκαλόπουλος, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα 2003,  
σελ. 80-81*

2009

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μίλτος Σαχτούρης

Ο Ελεγκτής

Ένας μπαξές γεμάτος αίμα  
εἶν' ὁ οὐρανός  
καί λίγο χιόνι  
ἔσφιξα τά σκοινιά μου  
πρέπει καί πάλι νά ἐλέγξω  
τ' ἀστέρια  
ἐγώ  
κληρονόμος πουλιῶν  
πρέπει  
ἔστω καί μέ σπασμένα  
φτερά  
νά πετάω.

(Τά φάσματα ἢ ἡ χαρά στὸν ἄλλο δρόμο, 1958)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

**A.** Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Μίλτου Σαχτούρη είναι η χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. Να καταγράψετε τις τρεις υπερρεαλιστικές εικόνες με τις οποίες διαρθρώνεται το συγκεκριμένο ποίημα.

**Μονάδες 15**

**B1.** Έχει επισημανθεί ότι τα χρώματα είναι κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής του Μίλτου Σαχτούρη.

**α)** Να επαληθεύσετε με αναφορές στο ποίημα την παραπάνω επισήμανση.

**Μονάδες 10**

**β)** Να σχολιάσετε τον συμβολικό χαρακτήρα των χρωμάτων που κυριαρχούν στο ποίημα.

**Μονάδες 10**

**B2.** Να σχολιάσετε τον τίτλο «Ο Ελεγκτής» του ποιήματος του Μίλτου Σαχτούρη ως προς τη γλωσσική του μορφή.

**Μονάδες 20**

- Γ. «ἐγώ  
κληρονόμος πουλιῶν  
πρέπει  
ἔστω καί μέ σπασμένα φτερά  
νά πετάω.»

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων σε δύο παραγράφους (140-160 λέξεις).

**Μονάδες 25**

- Δ. Το ακόλουθο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου με τον τίτλο «Ανταπόδοση» είναι ένα ποίημα για τον ρόλο του ποιητή. Να το συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενό του με το ποίημα «Ο Ελεγκτής» του Μίλτου Σαχτούρη.

**Μονάδες 20**

### **Ανταπόδοση**

Πάλεψε μέ τίς λέξεις, μέ τό χρόνο, μέ τά πράγματα. Ἔδωσε θέση  
στήν πεταλούδα, στό χαλίκι, στ' ἀλογάκι τῆς Παναγίας,  
στούς όλονύκτιους στεναγμούς τῶν ἄστρον, στή δροσοστάλα  
πού πέφτει ἀπ' τό ροδόφυλλο, στ' ἄρρωστο ἀηδόνι, στίς μεγάλες σημαῖες,  
στό γαλάζιο, στό κόκκινο, στό κίτρινο. Πλούτισε τόν κόσμον  
μέ μόχθο κι ἐγκαρτέρηση. Σκαλί σκαλί  
ἀνέβηκε τήν πέτρινη τεράστια σκάλα. Τώρα, ἐκεῖ πάνω,  
ἄλλα παράσημα δέν ἔχει πιά παρά τά βέλη στά γυμνά πλευρά του.

Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, Επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, Εκδόσεις Κέδρος,

Αθήνα 2001



2010

**ΚΕΙΜΕΝΟ**  
**Γιώργου Ιωάννου**  
**Στου Κεμάλ το Σπίτι**

Δέν ξαναφάνηκε ή μαυροφορεμένη εκείνη γυναίκα, πού έρχόταν στό κατώφλι μας κάθε χρονιά, τήν εποχή πού γίνονται τά μούρα, ζητώντας μέ ευγένεια νά τής δώσουμε λίγο νερό απ' τό πηγάδι τής αυλής. Έμοιαζε πολύ κουρασμένη, διατηρούσε όμως πάνω της ίχνη μιᾶς μεγάλης αρχοντικής ομορφιάς. Καί μόνο ό τρόπος πού έπιανε τό ποτήρι, έφτανε γιά νά σχηματίσει κανείς τήν έντύπωση πώς ή γυναίκα αυτή στά σίγουρα ήταν μιᾶ αρχόντισσα. Δίνοντάς μας πίσω τό ποτήρι, ποτέ δέν παρέλειπε νά μᾶς πει στά τουρκικά τήν καθιερωμένη εϋχή, πού μπορεῖ νά μήν καταλαβαίναμε ακριβώς τά λόγια της, πιάναμε όμως καλά τό νόημά της: «Ο Θεός νά σᾶς ανταποδώσει τό μεγάλο καλό». Ποιό μεγάλο καλό; Ίδέα δέν είχαμε.

Καθόταν ήσυχα γιά ώρα πολλή στό κατώφλι τής αυλής, κι αντί νά κοιτάζει κατά τό δρόμο ή τουλάχιστο κατά τό πλαϊνό σπίτι τουῦ Κεμάλ<sup>1</sup>, αυτή στραμμένη έριχνε κλεφτές ματιές πρός τό δικό μας σπίτι, παραμιλώντας σιγανά. Πότε πότε έκλεινε τά μάτια καί τό πρόσωπό της γινόταν μακρινό, καθώς συλλάβιζε όνόματα παράξενα. Έμεῖς, πάντως, δέν παραλείπαμε νά τής δίνουμε μούρα απ' τήν ντουτιά<sup>2</sup>, όπως άλλωστε δίναμε σ' όλη τή γειτονιά καί σ' όποιον περαστικό μᾶς ζητούσε. Η ξένη τά έτρωγε σιγανά, αλλά μέ ζωηρή ευχαρίστηση. Δέ μᾶς φαινόταν παράξενο πού τής ἄρεζαν τά μούρα μας τόσο πολύ. Τό δέντρο μας δέν ήταν από τίς συνηθισμένες μουριές, απ' αυτές πού κάνουν εκείνα τά ἄνοστα νερουλιάρικα μούρα. Τό δικό μας έκαμνε κάτι μέγала, ξινά σά βύσσινα, καί πολύ κόκκινα στό χρώμα. Ήταν δέντρο παλιό καί τεράστιο, τά κλαδιά του ξεπερνούσαν τό δίπατο σπίτι μας. Μοναχά ένα κακό είχε· τά φύλλα του ήταν σκληρά καί οί μεταξοσκώληκές μου δέν μπορούσαν νά τά φᾶνε. Ήταν, πάντως, δέντρο φημισμένο σ' όλο τό Ίσλαχανέ<sup>3</sup> κι ακόμα πιό πέρα.

Τήν πρώτη φορά πού είχε καθίσει ή άγνωστη γυναίκα στό κατώφλι μας, δέ σκεφτήκαμε νά τής προσφέρουμε μούρα, όμως σέ λίγο μᾶς ζήτησε ή ίδια λέγοντας πώς ήθελε νά φυτέψει τό σπόρο τους στόν μπαχτσέ<sup>4</sup> της. Έφαγε μερικά καί τά υπόλοιπα τά έβαλε σ' ένα χαρτί καί έφυγε καταχαρούμενη.

- 
1. τό πλαϊνό σπίτι τουῦ Κεμάλ: πρόκειται για το σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη, όπου σήμερα στεγάζεται το τουρκικό προξενείο.
  2. ντουτιά: η συκομουριά
  3. Ίσλαχανέ: περιοχή της Θεσσαλονίκης (τουρκ. σωφρονιστήριο)
  4. μπαχτσέ: περιβολάκι

Τή δεύτερη φορά θά ἦταν κατά τό τριάντα ὀχτώ, δυό χρόνια, πάντως, μετά τήν πρώτη, δέν ἔβαλε μοῦρα στό χαρτί. Κάθισε καί τά ἔφαγε ἕνα ἕνα στό κατώφλι. Φαίνεται πώς ὁ σπόρος ἀπ' τά προηγούμενα εἶχε ἀποδώσει, ἀλλά γιά νά δώσει καί μοῦρα ἔπρεπε, βέβαια, νά περάσουν χρόνια. Τό δέντρο αὐτό, ὅπως ὅλα τά δέντρα πού μεγαλώνουν σιγά, ζεῖ πολλά χρόνια καί ἀργεῖ νά καρπίσει.

Ἡ γυναίκα ξαναφάνηκε καί τόν ἐπόμενο χρόνο, λίγο πρὶν ἀπ' τόν πόλεμο. Ὅμως τή φορά αὐτή τῆς προσφέραμε νερό ἀπ' τή βρύση. Ἀρνήθηκε νά πιεῖ τό νερό. Μόλις τό ἔφερε στό στόμα, μᾶς κοίταξε στά μάτια καί μᾶς ἔδωσε πίσω τό γεμάτο ποτήρι. Ἐπειδή τήν εἶδαμε πολύ ταραγμένη, θελήσαμε νά τῆς ἐξηγήσουμε. Ὁ σιχαμένος σπιτονοικοκύρης μας εἶχε διοχετεύσει τό βόθρο τοῦ σπιτιοῦ στό βαθύ πηγάδι. «Τώρα πού σᾶς ἔφερα τό νερό στίς κουζίνες σας, δέ σᾶς χρειάζεται τό πηγάδι», μᾶς εἶχε πεῖ. Ἡ γυναίκα βούρκωσε, δέ μᾶς ἔδωσε ὅμως καμιά ἐξήγηση γιά τήν τόση λύπη της. Γιά νά τήν παρηγορήσουμε τῆς δώσαμε περισσότερα μοῦρα κι ἡ γιαγιά μου τῆς εἶπε κάτι πού τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ: «Θά σοῦ τά ἔβαζα σ' ἕνα κουτί, ἀλλά δέ βαστᾶνε γιά μακριά». Καί πράγματι εἶχαμε ἀρχίσει κάτι νά ὑποπτευόμαστε. Τήν ἄλλη φορά εἶδαμε, πώς μόλις ἔφυγε ἀπό μᾶς, πῆγε δίπλα στοῦ Κεμάλ τό σπίτι, ὅπου τήν περίμενε μιά ομάδα ἀπό τούρκους προσκυνητές, πού κοντοστέκονταν στό πεζοδρόμιο. Ἐμεῖς ὡς τότε θαρρούσαμε πώς εἶναι καμιά τουρκομερίτισσα δικιά μας, ἀπ' τίς πάμπολλες ἐκεῖνες, πού δέν ἤξεραν λέξη ἑλληνικά, μιά καί ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν εἶχε γίνει με βάση τή θρησκεία καί ὄχι τή γλώσσα. Ἡ ἀποκάλυψη αὐτή στήν ἀρχή μᾶς τάραξε. Δέ μᾶς ἔφτανε πού εἶχαμε δίπλα μας τοῦ Κεμάλ τό σπίτι, σά μιά διαρκῆ ὑπενθύμιση τῆς καταστροφῆς, θά εἶχαμε τώρα καί τούς τούρκους νά μπερδουκλώνονται πάλι στά πόδια μας; Καί τί ἀκριβῶς ἤθελε ἀπό μᾶς αὐτή ἡ γυναίκα; Πάνω σ' αὐτό δέν ἀπαντήσαμε, κοιταχτήκαμε ὅμως βαθιά ὑποψιασμένοι. Καί τά ἐπόμενα λόγια μας ἔδειχναν πώς ἡ καρδιά μας ζεστάθηκε κάπως ἀπό συμπάθεια κι ἐλπίδα. Εἶχαμε κι ἐμεῖς ἀφήσει σπίτια κι ἀμπελοχώραφα ἐκεῖ κάτω.

Ἡ τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τόν πόλεμο. Ἐμεῖς καθόμασταν πιά σέ ἄλλο σπίτι, λίγο παραπάνω, ὅμως τήν εἶδαμε μιά μέρα νά κάθεται κατατσακισμένη στό κατώφλι τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ μας. Ὁ πρῶτος πού τήν εἶδε, ἦρθε μέσα καί φώναξε: «ἡ τουρκάλα!» Βγήκαμε στά παράθυρα καί τήν κοιτάσαμε μέ συγκίνηση. Παραλίγο νά τήν καλέσουμε ἀπάνω στό σπίτι – τόσο μᾶς εἶχε μαλακώσει τήν καρδιά ἡ ἐπίμονη νοσταλγία της. Ὅμως αὐτή κοίταζε ἀκίνητη τήν κατάγυμνη αὐλή καί τό ἔρημο σπίτι. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα<sup>6</sup> εἶχε σαρώσει τήν ντουτιά κι εἶχε ρημάξει τό καλοκαμωμένο ξυλόδετο σπίτι, χωρίς νά καταφέρει νά τό γκρεμίσει.

---

6. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα: αναφέρεται στον ἑλληνο-ιταλικό πόλεμο (1940-1941)

Δέν τήν ξανάδαμε από τότε. Ἦρθε – δέν ἦρθε, ἄγνωστο. Ἄλλωστε καί νά ῥχότανε δέ θά ἴβρισκε πιά τό κατώφλι μέ τό ἀφράτο μάρμαρο γιά νά ξαποστάσει. Τό σπίτι εἶχε ἀπό καιρό παραδοθεῖ σέ μιά συμμορία ἐργολάβων καί στή θέση του ὑψώθηκε μιά πολυκατοικία ἀπ' τίς πιό φρικαλέες. Τώρα ἐτοιμάζονται νά τήν γκρεμίσουν οἱ γελοῖοι. Ποιός ξέρει τί μεγαλεπήβολο σχέδιο συνέλαβε πάλι τό πονηρό μυαλό τους.

Ἄν γίνει αὐτό, θά παραφυλάγω νύχτα μέρα, ιδίως ὅταν τό σκάψιμο θά ἔχει φτάσει στά θεμέλια, κι ἴσως μπορέσω νά ἐμποδίσω ἢ τουλάχιστο νά καθυστερήσω τό χτίσιμο τοῦ νέου ἐξαμβλώματος<sup>7</sup>. Τήν προηγούμενη φορά εἶχε βρεθεῖ ἐκεῖ στά βάθη ἕνα θαυμάσιο ψηφιδωτό, πού ἄρχιζε ἀπ' τό οἰκόπεδο τοῦ δικοῦ μας σπιτιοῦ καί συνεχιζόταν πρὸς τό σπίτι τοῦ Κεμάλ. Τό ψηφιδωτό αὐτό οἱ δασκαλεμένοι ἐργάτες τό σκεπάσανε γρήγορα γρήγορα γιά νά μήν τοὺς σταματήσουν οἱ ἀρμόδιοι. Πάντως, τίς ὥρες πού τό ἔβλεπε τό φῶς τοῦ ἡλίου, γίνονταν διάφορα σχόλια ἀπ' τήν ἔκθαμβη γειτονιά. Ὅλοι μιλοῦσανε γιά τήν ὁμορφιά καί τήν παλιά δόξα, μά ἀνάμεσα στά δυνατά λόγια καί τίς φωνές, ἄκουσα μιά γριά νά σιγολέει: «Στό σπίτι αὐτό καθόταν ἕνας μπέης, πού εἶχε μιά κόρη σάν τὰ κρύα τὰ νερά. Κυλιόταν κάτω, ὅταν φεύγανε, φιλοῦσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαεῖδα».

---

7. ἐξαμβλωμα: ἔκτρωμα, κάθε τι το τερατώδες ἢ κακότεχνο

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

**A1.** Ο Γ. Ιωάννου αντλεί τα θέματά του κυρίως από **τα παιδικά του χρόνια, τον κόσμο της προσφυγιάς, τον πόλεμο, τη Θεσσαλονίκη, τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων**. Για καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο.

**Μονάδες 15**

**B1.α)** Ο Αναστάσης Βιστωνίτης παρατηρεῖ ὅτι στα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου «**ο αφηγητής είναι η κυρίαρχη ατομική συνείδηση**». Να αναφέρετε δύο στοιχεία που μπορούν να στηρίζουν την άποψη αυτή, καθώς και ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο, για καθένα από αυτά. (Μονάδες 8)

**β)** Να επισημάνετε στο κείμενο τα τρία βασικά **χρονικά επίπεδα** πάνω στα οποία οργανώνεται η αφήγηση και να τα σχολιάσετε συνοπτικά με αναφορές στο κείμενο. (Μονάδες 12)

**Μονάδες 20**

**B2.α)** Να ερμηνεύσετε το νόημα των μεταφορών: **κλεφτές ματιές** (§ 2<sup>η</sup>), **κάθεται κατατσακισμένη στο κατώφλι** (§ 6<sup>η</sup>), **είχε μαλακώσει την καρδιά** (§ 6<sup>η</sup>), **κατάγυμνη αυλή** (§ 6<sup>η</sup>), **αφράτο μάρμαρο** (§ 7<sup>η</sup>). (Μονάδες 10)

**β)** Στην 7<sup>η</sup> παράγραφο: «**Δεν την ξανάδαμε από τότε ... μυαλό τους**», να εντοπίσετε την ειρωνεία του αφηγητή και να σχολιάσετε σύντομα τη σκοπιμότητά της. (Μονάδες 10)

**Μονάδες 20**

**Γ1.α)** Σε κάθε επίσκεψή της στο σπίτι η γυναίκα παραμένει στο κατώφλι της αυλής. Να εξηγήσετε σε μία παράγραφο τους λόγους της παραμονής της στο συγκεκριμένο χώρο. (Μονάδες 12)

**β)** «**ἀνάμεσα στά δυνατά λόγια καί τίς φωνές, ἄκουσα μιά γριά νά σιγολέει: “Στό σπίτι αὐτό καθόταν ἕνας μπέης, πού εἶχε μιά κόρη σάν τά κρούα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, ὅταν φεύγανε, φιλοῦσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαεῖδα”**»): Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο του ανωτέρω αποσπάσματος. (Μονάδες 13)

**Μονάδες 25**

**Δ1.** Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το πεζογράφημα του Γ. Ιωάννου «Στου Κεμάλ το Σπίτι» με το απόσπασμα που ακολουθεί από την «Απογραφή ζημιών» του ίδιου συγγραφέα.

**Μονάδες 20**

Δίπλα στό «Ἀκρόπολις» καί μέχρι τήν ὁδό Πλάτωνος ἦταν στή σειρά σπίτια μικρά καί παμπάλαια, ὅπου μέχρι καί τήν Κατοχή κατοικοῦσαν οἰκογένειες Ἑβραίων. Αὐτά, μέ τό ξενοδοχεῖο μαζί, σχημάτιζαν τή βορινή πλευρά τῆς πλατείας, πού σήμερα ὀνομάζεται «Μακεδονομάχων». Τά Σάββατα γριές Ἑβραίισες, μέ τίς πατροπαράδοτες ἀτλαζένιες<sup>1</sup> φορεσιές τῆς Καστίλλιας, στεκόντουσαν στίς ἐξώπορτες μέ σταυρωμένα τά χέρια, γιά νάπεράσει ἡσυχά καί ἀναμάρτητα ἡ ἅγια ἀργία<sup>2</sup>. Τά σπίτια αὐτά, ἂν δέν εἶχαν προλάβει νά τά κατεδαφίσουν οἱ ἐργολάβοι, θά τά κατεδάφιζαν τώρα ὅπωςδήποτε οἱ στρατιωτικές μπουλντόζες, σέ συνεργασία, βέβαια, μέ τούς πολιτικούς μηχανικούς καί τούς ἄλλους σπουδαίους, πού δέν ξέρω τί νά πῶ, ἀλλά σάν πολύ εὐκόλα, προκειμένου γιά παλαιά σπίτια, σημειώνουν τήν ἔνδειξη «κατεδαφιστέον». Θαρρεῖς καί τό θεωροῦν ὅλοι τους εὐκαιρία νά ἐξωραΐσουν τήν πόλη κατά τά γοῦστα τους καί τά πρότυπά τους, ἀπαλλάσσοντάς την ἀπό τίς ἐνοχλητικές αὐτές παλιατσαρίες<sup>3</sup>, πού πλαισιώνουν, καί πολύ ταιριαχτά μάλιστα, τά βυζαντινά μνημεῖα καί τούς χώρους τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Ἔτσι σαρώθηκε σιγά σιγά, ἀπό χρόνια, ὅλη ἡ παλιά γειτονιά ἡ γύρω ἀπό τή Ροτόντα, δηλαδή ἡ παλιά ἑλληνική συνοικία τῆς Καμάρας, αὐτή πού ἔδινε τόν τόνο καί τά ἐπιχειρήματα, καί ἀφέθηκε ὁ τόπος ἐλεύθερος γιά νά φωτογραφίζουν οἱ τουρίστες μέ ἄνεση τή Ροτόντα.

(Γιώργου Ιωάννου, «Απογραφή ζημιών», ἀπό τή συλλογή *Το δικό μας αἷμα*, 1980)

---

1. ατλαζένιες: γυαλιστερές

2. ἅγια ἀργία: ἐννοεῖ τήν ἡμέρα του Σαββάτου, ἡμέρα ἀργίας γιά τούς Ἑβραίους

3. παλιατσαρίες: σύνολα παλαιῶν, φθαρμένων ἢ καί ἀχρηστων ἀντικειμένων

2011

## ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός  
‘Ο Κρητικός

1 [18.]

.....  
.....  
Ἐκοίταα, κι ἦτανε μακριά ἀκόμη τ’ ἀκρογιαλί·  
«Ἀστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!»  
Τρία ἀστροπελέκια ἐπέσανε, ἕνα ξοπίσω στ’ ἄλλο  
Πολύ κοντά στήν κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·  
5 Τά πέλαγα στήν ἀστραπή κι ὁ οὐρανός ἀντήχαν,<sup>1</sup>  
Οἱ ἀκρογιαλιές καί τά βουνά μ’ ὅσες φωνές κι ἄν εἶχαν.

2 [19.]

Πιστέψετε π’ ὅ,τι θά πῶ εἶν’ ἀκριβή ἀλήθεια,  
Μά τές πολλές λαβωματιές πού μῶφαγαν τά στήθια,  
Μά τούς συντρόφους πῶπεσαν στήν Κρήτη πολεμώντας,  
Μά τήν ψυχή πού μ’ ἔκαψε τόν κόσμο ἀπαρατώντας.  
5 (Λάλησε, Σάλπιγγα! κι ἐγώ τό σάβανο τινάζω,  
Καί σχίζω δρόμο καί τς ἀχνούς ἀναστημένους<sup>2</sup> κράζω:  
«Μήν εἶδετε τήν ὁμορφιά πού τήν Κοιλάδα ἀγιάζει;  
Πέστε, νά ιδεῖτε τό καλό ἐσεῖς κι ὅ,τι σᾶς μοιάζει.  
Καπνός δέ μένει ἀπό τή γῆ· νιός οὐρανός ἐγίνη·  
10 Σάν πρῶτα ἐγώ τήν ἀγαπῶ καί θά κριθῶ μ’ αὐτήνη.  
– Ψηλά τήν εἶδαμε πρῶτ’ τῆς τρέμαν τά λουλούδια  
Στή θύρα τῆς Παράδεισος πού ἐβγήκε μέ τραγούδια·  
Ἐψαλλε τήν Ἀνάσταση χαροποιά ἢ φωνή της,  
Κι ἔδειχνεν ἀνυπομονιά γιά νά ‘μπει στό κορμί της·  
Ἄστροπελέκι ὁλόκληρος ἀγρίκαε σαστισμένος,  
Τό κάψιμο ἀργοπόρουνε ὁ κόσμος ὁ ἀναμμένος·  
Καί τώρα ὀμπρός<sup>3</sup> τήν εἶδαμε· ὀγλήγορα σαλεύει  
Ἄστροπελέκι ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κάποιονε γυρεύει»).

---

1. ἀντήχαν = ἀντηχοῦσαν.

2. ἀχνός = ἀμυδρή φηγούρα, ἔτοιμη νά σβήσει.

3. τώρα ὀμπρός = μόλις, πρὶν ἀπό λίγο.

3 [20.]

Ἀκόμη ἐβάστωνε ἢ βροντή.....

Κι ἢ θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει,<sup>4</sup>

Ἦσύχασε καί ἔγινε ὄλο ἡσυχία καί πάστρα,<sup>5</sup>

Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὄλα τ' ἄστρα·

5 Κάτι κρυφό μυστήριο ἐστένεψε<sup>6</sup> τή φύση

Κάθε ὁμορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' ἀφήσει.

Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας

Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ἢ μέλισσα περνώντας,

10 Ὅμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,

Ἐσειότουν τ' ὄλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι·

Καί ξετυλίξει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,

Κι ὁμπρός μου ἰδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.

Ἐτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,

Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

### ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Να αναφέρετε ονομαστικά τρία από τα κύρια θέματα της Επτανησιακής Σχολής και για το καθένα να γράψετε ένα παράδειγμα από το ποιητικό κείμενο του Διονυσίου Σολωμού που σας δόθηκε.

**Μονάδες 15**

- B1.** Σύμφωνα με την Ελένη Τσαντσάνογλου, ένα από τα γνωρίσματα του σολωμικού έργου είναι ότι ο ποιητής συνθέτει τη φυσική και τη μεταφυσική πραγματικότητα.

**α)** Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε δύο εικόνες του κειμένου που να επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη. (μονάδες 10)

**β)** Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει να αναγάγει στο απόσπασμα 2 [19.] τη λυρική του αφήγηση σε επίπεδο μεταφυσικό; (μονάδες 10)

**Μονάδες 20**

- B2.** Στο απόσπασμα 3 [20.] ο Σολωμός αναπτύσσει το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια. Να βρείτε δύο εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται το μοτίβο αυτό στο συγκεκριμένο απόσπασμα (μονάδες 10) και να τα αναλύσετε (μονάδες 10).

**Μονάδες 20**

---

4. σκίρτησε = «σκιοτούσε»: αναταρασσόταν, χοχλός =κοχλασμός, βράσιμο.

5. πάστρα =καθαρότητα, διαύγεια.

6. ἐστένεψε = επιβλήθηκε (στην φύση), την ανάγκασε.

Γ1. Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους:

- α) «**Άστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!**»  
**Τρία άστροπελέκια έπέσανε, ένα ξοπίσω στ' άλλο**  
**Πολύ κοντά στην κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·**  
(σε μία παράγραφο 80 – 100 λέξεων) (μονάδες 15)
- β) **Ύψαλλε την Άνάσταση χαροποιά ή φωνή της,**  
**Κι έδειχνεν άνυπομονιά γιά νά 'μπει στό κορμί της·** (σε μία παράγραφο 60 – 80 λέξεων) (μονάδες 10)

**Μονάδες 25**

Δ1. Στο παρακάτω απόσπασμα από το ποίημα του Γεράσιμου Μαρκορά «Ο Όρκος» ο Μάνθος (ήρωας της Κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869, που έχει σκοτωθεί στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου) απευθύνεται στην ετοιμοθάνατη αγαπημένη του. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα αυτό του Μαρκορά με το κείμενο του «Κρητικού» που σας δόθηκε.

**Μονάδες 20**

Άκου, Εύδοκιά!<sup>1</sup> – Σάν έπαψαν στο ούράνιο περιγιάλι  
Του φτάσιμού μας ή χαραίς<sup>2</sup> – ώιμέ! – τὰ μύρια κάλλη,  
Που<sup>3</sup> μ' ένα βλέμμα έξάνοιξα<sup>4</sup> τριγύρου σκορπισμένα,  
Χλωμά και κρύα μου φάνηκαν, θυμούμενος έσένα.  
Έπηρα δρόμο μακρυνό. Σάν πότε θα σε φέρη  
Στην άγκαλιά μου ό Θάνατος ρωτούσα κάθε άστéρι,  
Και όμπρός άπέρναα<sup>5</sup> κ' έκανα σε Άνατολή και Δύση  
Τό αγαπητό σου τ' όνομα γλυκά να ήχολογήση.  
Σε πλάγι ούράνιο, που ψυχή δέν ήτανε κάμμία,  
Θλιμμένος χάμου έκάθισα. Στη μοναξιά τη θεία  
Τα πρώτα της αγάπης μας ευτυχισμένα χρόνια  
Μου φτερουγιάζανε όμπροστά, σάν τόσα χελιδόνια.  
Στα μέρη, που χαν μάς ιδή<sup>6</sup> τόσαις φοραις άντάμα,  
Ό νοūs μου ξαναγύριζε – κ' ιδές θαυμάσιο πρᾶμα! –  
Όπου<sup>7</sup> δέν είναι πρόσκαιρο, σάν τ' άλλα έδῶ του κόσμου.  
.....

- 
1. Εύδοκιά: το όνομα της αγαπημένης του Μάνθου
  2. ή χαραίς: οι χαρές
  3. που: που
  4. έξάνοιξα: είδα, διέκρινα
  5. άπέρναα: περνούσα
  6. που χαν μάς ιδή: που μας είχαν δει

ὦ! πᾶμε, ἀγάπη μου γλυκειά! πᾶμε, ὁ καιρὸς μᾶς βιάζει!  
Δὲν εἶναι χόρτο ἢ λούλουδο ποῦ ἐκεῖ νὰ μὴ σὲ κράζη·  
Ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια ἢ μάννα σου καὶ ὁ δοξαστὸς σου κύρης  
Τὴ θεία φτεροῦγα τῆς ψυχῆς ἀκαρτεροῦν νὰ γύρης.  
Πᾶμε! – ὁ καλὸς Ἡγούμενος<sup>8</sup>, οἱ Κρητικοὶ μας ὅλοι  
Θὰ ἰδῆς ποῦ θᾶρχωνται συχνὰ στ' ὠραῖο σου περιβόλι,  
Καὶ θ' ἀγροικήσης ἀπ' αὐτούς, ποῦ γύρω μαζωμένοι  
Στὴ χλωρασιά<sup>9</sup> θὰ κάθωνται, τί μάχαις ἔχουν γένη,  
Καὶ πόσα ἐβάψαν αἵματα κάθε βουνὸ τῆς Κρήτης,  
Πρὶν σκύψη πάλε στὸ ζυγὸ τὴν ἔρμη κεφαλὴ της.

Π.Δ. Μαστροδημήτρης, *Ὁ Ὀρκος τοῦ Μαρκορά*, Εκδόσεις Κανάκη,  
σσ. 140-141.

---

7. Ὅποῦ: ποῦ

8. Ἡγούμενος: ὁ ηγούμενος τοῦ Ἀρκαδίου

9. χλωρασιά: βλάστηση, πρασινάδα



**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ**  
**Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ**  
**ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**  
**ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2012**  
**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ**  
**ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**  
**ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)**

**ΚΕΙΜΕΝΟ**

**Κωνσταντῖνος Καβάφης**

**Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου**  
**ποιητοῦ ἐν Κομμαγηνῇ· 595 μ.Χ.**

Τό γήρασμα τοῦ σώματος καί τῆς μορφῆς μου  
εἶναι πληγή ἀπό φρικτό μαχαῖρι.  
Δέν ἔχω ἐγκαρτέρησι καμιά.  
Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,  
πού κάπως ξέρεις ἀπό φάρμακα·  
νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές, ἐν Φαντασία καί Λόγω.

Εἶναι πληγή ἀπό φρικτό μαχαῖρι. —  
Τά φάρμακά σου φέρε Τέχνη τῆς Ποιήσεως,  
πού κάμνουνε — για λίγο — νά μή νοιώθεται ἡ πληγή.  
(1921)

**ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ**

**A1.** Τρία ἀπό τα βασικά γνωρίσματα τῆς ποίησης τοῦ Κ. Καβάφη εἶναι ἡ πεζολογία, ἡ ιδιότυπη γλώσσα καί ἡ χρήση συμβόλων. Για το κάθε ένα ἀπό τα παραπάνω γνωρίσματα να γράψετε ένα ἀντίστοιχο παράδειγμα ἀπό το ποίημα που σας δόθηκε.

**Μονάδες 15**

**B1.** Στο ποίημα, σύμφωνα με τον Στέφανο Διαλησμά, «έχουμε ένα δυσανάλογα μεγάλο τίτλο (με προσεκτικά τοποθετημένη στίξη, ὥστε να προβάλλει τα μέρη ἀπό

τα οποία απορτίζεται) που υποστηρίζει και συμπληρώνει ποικιλοτρόπως το ποίημα».

Να τεκμηριώσετε την παραπάνω άποψη αιτιολογώντας τη συγκεκριμένη επιλογή του τίτλου από τον ποιητή.

**Μονάδες 20**

- B2.** Να επισημάνετε στο ποίημα τέσσερα διαφορετικά εκφραστικά μέσα (μονάδες 8) και να ερμηνεύσετε τη λειτουργία τους (μονάδες 12).

**Μονάδες 20**

- Γ1.** Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων:

**Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,  
πού κάπως ξέρεις ἀπό φάρμακα·  
νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές, ἐν Φαντασίᾳ καί Λόγῳ.**

**Μονάδες 25**

- Δ1.** Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το ποίημα του Κ. Καβάφη *Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου ποιητοῦ ἐν Κομμαγηνῇ 595 μ.Χ.* με το παρακάτω ποίημα του Τ. Λειβαδίτη *Αυτοβιογραφία*, εντοπίζοντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο ποιημάτων.

**Μονάδες 20**

**Τάσος Λειβαδίτης**

**Αυτοβιογραφία**

Ἄνθρωποι πού δὲ γνώρισα ποτὲ μοῦ δώσαν τὸ αἷμα μου καὶ  
τ' ὄνομά μου,  
στὴν ἡλικία μου χιονίζει, χιονίζει ἀδιάκοπα

μιὰ κίνηση πάντα σὰ ν᾿άθελα νὰ προφυλαχτῶ ἀπὸνα  
χτύπημα

δίψασα γιὰ ὅλη τὴ ζωή, κι ὅμως τὴν ἄφησα

γιὰ ν' ἄρπαχτῶ ἀπ' τὰ πελώρια ἀγκάθια τῆς αἰωνότητας,

ἢ σάρκα μου ἕνας ἐπίδεσμος γύρω ἀπ' τὸ αὐριανό μου  
τίποτα

κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ μὲ βοηθήσει στὸν πόνο μου

ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἴδιο μου τὸν πόνο — εἶμαι ἐδῶ, ἀνάμεσά σας,

κι ὀλομόναχος,

κ' ἡ ποίηση σὰ μιὰ μεγάλη ἀλήθεια, ποὺ τὴν ἀνακαλύπτεις

ἕστερ' ἀπὸ χρόνια,

ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ χρησιμέψει πιά σὲ τίποτα.

Ἐπάγγελμά μου: τὸ ἀκατόρθωτο.

Τάσος Λειβαδίτης, *Ποίηση*, τ. 1, Αθήνα, Εκδόσεις Κέδρος,  
2003, σ. 429.

**ΟΛΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)**

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π. μ.

**ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ**

**ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

**ΤΕΛΟΣ 3ΗΣ ΑΠΟ 3 ΣΕΛΙΔΕΣ**